Vurdering af udvalgte redskaber

Forarbejde til kvalitetsundersøgelse – leverance 5

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

INDHOLD

Vurdering af udvalgte redskaber

1 Sammenfatning 5

2 Indledning 10

2.1 Formål med leverance 5 11

2.2 Metode og design 12

2.3 Redskabstyper 13

2.4 Relevans 14

2.5 Kvalitet 15

2.6 Anvendelighed 16

3 Præsentation af de fem redskaber til måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø 19

3.1 ECERS-3 19

3.2 ITERS-3 20

3.3 KIDS 2. reviderede udgave 21

3.4 LSP-kortlægning 22

3.5 SSTEW 23

4 Relevans 25

4.1 ECERS-3 og ITERS-3 26

4.2 KIDS 2. reviderede udgave 30

4.3 LSP-kortlægning 33

4.4 SSTEW 34

5 Kvalitet 37

5.1 Grundlag for EVA's vurdering af redskaberne 37

5.2 ECERS-3 39
5.3 ITERS-3 40
5.4 KIDS 2. reviderede udgave 41
5.5 LSP-Kortlægning 42
5.6 SSTEW 43

6 Anvendelighed 45
6.1 ECERS-3 46
6.2 ITERS-3 49
6.3 KIDS 2. reviderede udgave 50
6.4 LSP-kortlægning 54
6.5 SSTEW 57

7 Oversigt over redskaber til måling på børneniveau 59

Appendiks A – Litteraturliste 61

1 Sammenfatning

Delleverance 5 giver overblik over fem udvalgte eksisterende kvalitetsvurderingsredskaber, som vurderes ift. tre parametre:

1. Relevans
2. Kvalitet
3. Anvendelighed.

Redskaberne er udvalgt i dialog med opdragsgiver og ud fra følgende kriterier:

- At det afdækker kvalitet af pædagogiske læringsmiljøer.
- At redskabet giver en samlet score for kvaliteten på en stue/i et dagtilbud. Dette er nødvendigt, fordi redskabet skal anvendes i en national undersøgelse, hvor resultaterne skal kunne aggregeres.
- At det kan anvendes i Danmark, herunder at det eksisterer på dansk.
- At det i Danmark Evalueringsinstituts (EVA) håndbog er blevet vurderet som et redskab, som har høj grad eller nogen grad af dokumentation for sin kvalitet.
- At det er målrettet daginstitutioner.

I beskrivelsen af redskabernes relevans er der fokus på, hvordan redskaberne stemmer overens med de dimensioner fra det fælles pædagogiske grundlag, som den videnskabelige referencegruppe har peget på.

Videnskabelig referencegruppe

I forbindelse med forarbejdet er der nedsat en videnskabelig referencegruppe bestående af en række forskere, som skal give input til det videre arbejde med kvalitetsundersøgelsen. Den videnskabelige referencegruppe har bl.a. haft til opgave at give bud på, hvilke indikatorer for kvalitet der kan identificeres på baggrund af det pædagogiske grundlag i den styrkede pædagogiske læreplan, og hvordan disse kan omsættes i en kvalitetsundersøgelse af danske dagtilbud.

På baggrund af drøftelser i den videnskabelige referencegruppe på et møde 1. december 2021 blev følgende dimensioner udpeget på som de primære dimensioner ud fra det fælles pædagogiske grundlag:

- Børnesyn og børneperspektiver
- Fysisk læringsmiljø
- Evalueringskultur (bemærk at denne dimension ikke er en del af det fælles pædagogiske grundlag)
- Leg
- Interaktioner mellem barn og voksen
- Pædagogiske læringsmiljøer hele dagen
- Børnefælleskaber
- Omsorg
- Arbejdsdeling og organisering i institutionen, herunder ledelse
- Atmosfæren/stemningen.

Redskaberne ECERS-3 og ITERS-3 rummer en lang række udsagn, som dækker flere af de dimensioner, som den videnskabelige referencegruppe har udpeget. Fysisk læringsmiljø, Interaktioner mellem barn og voksen og Leg er mest gennemgående. Derudover er der også en del punkter, som afdækker børnesyn og børneperspektiver. Der er også nogle punkter, som har fokus på det pædagogiske læringsmiljø hele dagen og det, at der også i rutinesituationer arbejdes med børns udvikling. Dimensionen Arbejdsdeling/organisering i institutionen afdækkes dermed også.

Børn i udsatte positioner nævnes under et meget begrænset antal punkter og har som oftest fokus på børn eller personale med funktionsnedsættelse. Dimensionen Evalueringskultur er den eneste dimension, som ikke er afdækket i redskabet.

Redskabet KIDS rummer en lang række udsagn (observationspunkter), som dækker flere af de dimensioner, som den videnskabelige referencegruppe udpeger, herunder særligt Børnesyn og børneperspektiver, Fysisk læringsmiljø, Interaktioner mellem barn og voksen, Leg og Børnefællesskaber. Dimensionen Evalueringskultur er den eneste dimension, som ikke afdækkes i redskabet, mens Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen kun i mindre grad afdækkes. Børn i udsatte positioner nævnes direkte under enkelte udsagn. Der er dog også indirekte fokus på børn i udsatte positioner i kraft af det store fokus på børnesyn og børneperspektiver samt børnefælleskaber, hvor der er blik for det enkelte barn og herunder indirekte, hvilken position det har i dagtilbuddets fællesskaber.

LSP-kortlægningen kortlægger en lang række forhold ved kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Redskabet adskiller sig dog fra de andre redskaber ved at være et selvrapporteringsredskab. Derudover er der også en del spørgsmål, som ikke måler strukturel eller proceskvalitet, men i stedet har fokus på børnenes udvikling. De dimensioner, som referencegruppe har peget på, som indgår i redskabet, er Børneperspektiver, Interaktioner mellem barn og voksen, Fysisk læringsmiljø, Børnefællesskaber og Forældresamarbejde. Dimensionerne Omsorg, Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen og Børn i udsatte poisitioner afdækkes ikke

direkte i kortlægningen. Det er dog fx muligt at indirekte at sætte fokus på, hvilke børn der er i en udsat position ift. deltagelse i børnefællesskabet gennem skemaet til børnene.

SSTEW har overvejende fokus på dimensionen Interaktioner mellem barn og personale, mens der også er enkelte punkter, som har fokus på dimensionerne Børnesyn og børneperspektiver, Børnefællesskaber, Leg og Fysiske læringsmiljø. Flere af de andre dimensioner fra den videnskabelige referencegruppe er ikke afdækket. Det gælder dimensionerne Pædagogiske læringsmiljøer hele dagen, Børn i udsatte positioner og Atmosfæren/stemningen. Der er eksempelvis ikke udsagn vedr. rutinesituationer eller overgange, som netop afspejler det pædagogiske læringsmiljø som noget, der finder sted hele dagen. Dimensioner som Arbejdsdeling/organisering og Omsorg er dækket i begrænset omfang.

Nedenstående tabeller giver et overblik over de udvalgte redskaber ift. målekvalitet og anvendelighed.

TABEL 1.1

Samlet oversigt over redskaber til måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø

I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Ikke dokumenteret

Ja	Delvist	Nej

Oversigt over redskabernes målekvalitet vurderet ift. gennemsigtighed, pålidelighed og gyldighed

Måleområde	Redskab	Målgruppe	Gennem-sigtigt	Pålidelighed dokumenteret	Gyldighed dokumenteret
	ECERS-3	Børn i daginstitution, 3-5 år	Ja	I høj grad	I høj grad
	ITERS-3	Børn i daginstitution, 0-36 måneder	Ja	I høj grad	I høj grad
	KIDS (2. udgave)	Børn i daginstitution, 0-6 år	Ja	I nogen grad	I nogen grad
	LSP-kortlægning	Børn i daginstitutioner i alderen 0-6 år.	Delvist	I mindre grad	I nogen grad
	SSTEW	Børn i daginstitution i alderen 2-5 år.	Ja	I høj grad	I høj grad

Oversigt over redskabernes anvendelighed.

Redskab	Forudsætninger	It	Licensforhold og ophavsret	Vejledning /retningslinjer	Mulighed for tilpasning	Økonomi (ekslusive moms)
ECERS-3	Kræver certificering Observation i mindst tre timer.	P.t. ikke It-undersøttet. Hogrefe forventer at udgive It-understøttelse i løbet af 2022. Ikke afklaret om der kan udlånes rettigheder samt pris på digital løsning.	Omfattet af ophavsret Forhandler: Hogrefe Psykologisk Forlag. Sprogin udbyder certificering af observatører.	Ja.	Nej. Yderligere spørgsmål/målinger skal gennemføres selvstændigt.	11.900 kr. pr. observation af tre timers varighed på én stue.
ITERS-3	Kræver certificering. Observation i mindst tre timer.	P.t. ikke It-undersøttet. Hogrefe forventer at udgive It-understøttelse i løbet af 2022. Ikke afklaret, om der kan udlånes rettigheder samt pris på digital løsning.	Omfattet af ophavsret Forhandler: Hogrefe Psykologisk Forlag. Sprogin udbyder certificering af observatører.	Ja.	Nej. Yderligere spørgsmål/målinger skal gennemføres selvstændigt.	11.900 kr. pr. observation af tre timers varighed på én stue
KIDS (2. udgave)	Kræver ikke særlig certificering. Brug af uddannede KIDS konsulenter anbefales dog. Observation hen over en hel dag (7 timer).	Ja. KIDS Online.	Forhandler: Dansk Psykologisk Forlag (redskab+ it-understøttelse) .	Ja.	Muligt at opdele redskabet. Ikke muligt at tilføje spørgsmål. Der kan dog stilles spørgsmål efter endt observation.	13.800 kr. pr. observation.
LSP-kortlægning	Kræver ikke særlige forudsætninger af udfylde skemaet. Der skal udformes en databehandleraftale mellem Aalborg Universitet og deltagende databehandlere. 5-15 minutter for hver informantgruppe at udfylde.	Ja.	Der skal indgås aftale med Aalborg Universitet.	Ja.	Ikke muligt at opdele redskabet. Muligt at tilføje nye spørgsmål mv.	4,3 mio. for kortlægning i 91 institutioner i 56 kommuner.

Redskab	Forudsætninger	It	Licensforhold og ophavsret	Vejledning /retningslinjer	Mulighed for tilpasning	Økonomi (ekslusive moms)
SSTEW	Kræver ikke særlig certificering. Deltagelse i kursus anbefales. tre-fire timers observation + tid til efterfølgende bearbejdning. Anbefales at anvendes i supplement med ERS-redskab.	Nej. Er dog juridisk muligt at udarbejde en it-understøttelse.	Omfattet af ophavsret. Forhandler: Dafolo.	Ja.	Ikke afklaret. Kontakt Denise Kingston, som er engelsk udvikler af redskabet.	Ikke afhængig af certificering. Økonomi afhænger af tid og køb af materialet.

2 Indledning

Det fremgår af Aftale om kommunernes økonomi 2022, at regeringen og KL er enige om løbende at følge udviklingen af kvalitet i dagtilbud. Derfor igangsættes et arbejde med en kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet, der tager afsæt i den styrkede pædagogiske læreplan, den danske dagtilbudstradition og relevante data. Som led i kvalitetsundersøgelsen gennemføres et forarbejde.

Formålet med forarbejdet til kvalitetsundersøgelsen er overordnet at sætte retning for det videre arbejde med kvalitetsundersøgelsen. Forarbejdet til kvalitetsstudiet skal skabe et vidensbaseret grundlag for, at der kan tages stilling til kvalitetsundersøgelsens form, indhold og proces for gennemførelse. Som led i forarbejdet udarbejdes seks delleverancer og et opsamlende notat. Disse er illustreret i nedenstående figur. Dette notat udgør delleverance 5.

FIGUR 2.1

Overblik over leverancer ifbm. forarbejdet

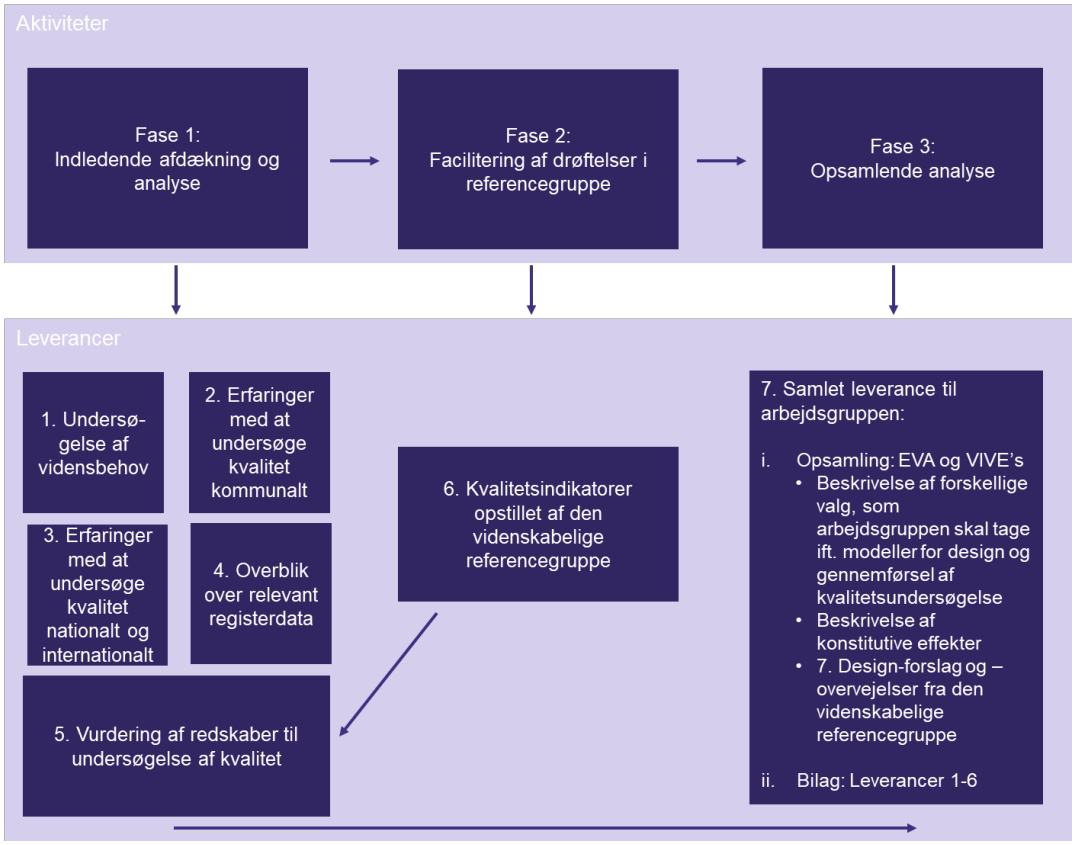

Note: "Arbejdsgruppe" henviser til Arbejdsgruppen for undersøgelse af kvalitet i dagtilbud, som består af KL, BUPL, FOA, Andreas Rasch-Christensen (formand for Partnerskabet for kvalitet i dagtilbud), Finansministeriet og Børne- og undervisningsministeriet.

2.1 Formål med leverance 5

Formålet med delleverance 5 er at vurdere udvalgte eksisterende kvalitetsvurderingsredskaber som grundlag for at kunne opstille mulige løsninger for design af kvalitetsundersøgelsen, herunder muligheder i forhold til at lade sig inspirere af delelementer af eksisterende redskaber. I tillæg vedlægges en oversigt over eksisterende redskaber til vurdering af kvalitetens betydning for børnenes læring, udvikling, trivsel og dannelse baseret på den seneste version af EVA's håndbog *Måleredskaber i dagtilbud* (kapitel 7).

Formålet med notatet er at skabe et systematisk og fælles overblik over udvalgte kvalitetsvurderingsredskaber/systematiske metoder, der allerede eksisterer i forhold til den konkrete danske kvalitetsundersøgelse.

Notatets bidrag er at klæde den videnskabelige referencegruppe og arbejdsgruppe på til at diskutere og vælge den metode/redskab, der skal bruges til at afdække kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i den nationale undersøgelse.

2.2 Metode og design

Redskaberne er udvalgt i dialog med opdragsgiver og ud fra følgende kriterier:

- At det afdækker kvalitet af pædagogiske læringsmiljøer.
- At redskabet giver en samlet score for kvaliteten på en stue/i et dagtilbud. Dette er nødvendigt, fordi redskabet skal anvendes i en national undersøgelse, hvor resultaterne skal kunne aggregeres.
- At det kan anvendes i Danmark, herunder at det eksisterer på dansk.
- At det i Danmark Evalueringsinstituts (EVA) håndbog er blevet vurderet til et redskab, som har høj grad eller nogen grad af dokumentation for sin kvalitet.
- At det er målrettet daginstitutioner.

Følgende redskaber er derfor inkluderet:

- ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale, Third edition)
- ITERS-3 (Infant/Toddler Environment Rating Scale, Third Edition)
- KIDS (Kvalitetsudvikling i daginstitutioner, 2. reviderede udgave)
- LSP-kortlægning
- SSTEW (Sustained Shared Thinking and Emotional Well-being), 2-5 år.

Redskaberne i håndbogen er, baseret på antallet og resultaterne af en række psykometriske analyser, blevet vurderet på en skala med kategorierne "I høj grad dokumenteret", "I nogen grad dokumenteret", "I mindre grad dokumenteret" og "Ikke dokumenteret". Oprindeligt var LSP-kortlægningen vurderet til i nogen grad dokumenteret ift. pålidelighed, hvorfor den blev inkluderet. I forbindelse med den allersidste revision og gennemgang af dokumentation, blev scoren ændret til i mindre grad. Vi har dog valgt at bibeholde redskabet, da det adskiller sig fra de andre redskaber ved at være det eneste redskab, som bygger på selvrapportering og test.

De udvalgte redskaber vurderes gennem desk research og dokumentanalyse. Som grundlag anvender vi de dokumenter, EVA har indsamlet i forbindelse med sit arbejde med at opdatere publikationen *Måleredskabshåndbog*[1], som udkommer i efteråret 2021. Her har vi indhentet dokumentation for en række udvalgte redskabers målekvalitet blandt danske og internationale udviklere.[2] Derudover har vi været i kontakt med udviklere og forlag for at afdække spørgsmål omkring anvendelighed, herunder økonomi, mulighed for tilpasninger mv.

Redskaberne beskrives og vurderes ud fra de parametre, der er listet i tabellen nedenfor, og som beskrives mere uddybende i 2.3, 2.4 og 2.5.

1 Håndbogen indeholder både redskaber til måling af læringsmiljøkvalitet og outcomes på børneniveau, fx sproglig og motorisk udvikling. Redskabernes kvalitet vurderes ud fra tre psykometriske parametre, der er ankerkendte standarder for målekvalitet: gennemsigtighed, reliabilitet (pålidelighed) og validitet (gyldighed).

2 Den dokumentation, som EVA har indsamlet i forbindelse med opdateringen af håndbogen, er information om redskabet samt danske og internationale rapporter samt videnskabelige artikler, som undersøger redskabernes kvalitet med udgangspunkt i et eller flere af de tre psykometriske parametre, jf. note 3.

TABEL 2.1

Parametre til vurdering af redskaber

Parameter	Operationalisering (underparametre)			
Relevans	Overensstemmelse med kvalitetsforståelsen i den styrkede pædagogiske læreplan, herunder det pædagogiske grundlag.			
Kvalitet	Validitet (måler redskabet faktisk kvalitet?)	Reliabilitet (måler redskabet konsistent på tværs af kontekster mv.?)	Gennemsigtighed (er det tydeligt, på hvilket grundlag redskabet er udarbejdet?)	
Anvendelighed	Økonomi	Administration	it-understøttelse	Skalerbarhed[3]

2.3 Redskabstyper

Der findes tre typer af redskaber. Observationsredsskaber, selvrapporteringsredskaber og testredskaber. De er ikke gensidigt udelukkende, og der findes flere redskaber, der kombinerer flere typer i ét redskab. Redskaber til måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø er enten observationsredskaber eller selvrapporteringsredskaber. Redskaber til måling af børns udvikling er enten observationsredskaber eller testredskaber. Derudover kan observationsredskaber på børneniveau inddeles i to typer: struktureret observation og hverdagsobservation.

2.3.1 Observationsredskaber

Internationalt set er observationsredskaber de mest udbredte, når det drejer sig om måling af læringsmiljøkvalitet, dvs. proceskvaliteten. Her er det særligt det strukturerede observationsredskab, som typisk anvendes.

Strukturerede observationsredskaber er kendetegnet ved, at en observatør observerer praksis i dagtilbuddet i en afgrænset periode, fx tre-fire timer, og på den baggrund udfylder et skema med en række spørgsmål, kriterier eller udsagn. Nogle redskaber lægger op til, at observatøren er ekstern, dvs. en person, som ikke har sin daglige gang i dagtilbuddet. Andre redskaber giver mulighed for, at dagtilbuddets eget personale kan gennemføre observationen. Observationsredskaber er typisk mere krævende at bruge end selvrapporteringsredskaber. Hvis et observationsredskab skal have en høj grad af pålidelighed, bør observatøren være uddannet i at bruge redskabet, så det bruges ensartet fra gang til gang. En kritik, der undertiden rettes mod observationsredskaber, er, at de observerede vil ændre adfærd, når de ved, at de bliver observeret. Når man har efterprøvet dette i praksis, har det dog vist sig i meget ringe omfang at være tilfældet og nærmest slet ikke efter de første 30 minutter af en observation.

3 Skalerbarhed er en del af delleverance 8.

Hvis et observationsredskab skal have en høj grad af pålidelighed, bør det pædagogiske personale være fortrolige med redskabet og have øvelse i at bruge det, så alle bruger redskabet på en ensartet måde. I forbindelse med brug af observationsredskaber, er det afgørende, at det pædagogiske personale, som foretager observationerne, har et godt kendskab til barnet og har iagttaget barnet i de relevante situationer.

2.3.2 Selvrapporteringsredskaber

Selvrapporteringsredskaber er redskaber, hvor medarbejdere og ledere selv udfylder spørgeskemaer med spørgsmål om deres pædagogiske praksis. Selvrapporteringsredskaber har den fordel, at de ikke stiller store krav til brugeren; dvs. at det ikke kræver speciel viden at kunne bruge redskabet. Redskaberne giver også mulighed for at få viden om forskelle og ligheder mellem forskellige gruppers oplevelse af kvaliteten, fx medarbejderes, lederes og forældres. Det er også via denne type redskaber, at det bliver muligt direkte at inddrage et børneperspektiv. Til gengæld er der risiko for, at der opstår usikkerheder og skævheder i resultaterne, fordi besvarelserne bliver påvirket af svarpersonernes bevidsthed om, hvad der er ønskeligt og acceptabelt, og således kommer til at afspejle hensigter og mål mere end den faktiske kvalitet.

2.4 Relevans

I beskrivelsen af redskabernes relevans er der fokus på, hvordan redskaberne stemmer overens med de dimensioner fra det fælles pædagogiske grundlag, som den videnskabelige referencegruppe har peget på.

På baggrund af drøftelser i den videnskabelige referencegruppe på et møde 1. december 2021 blev følgende dimensioner udpeget på som de primære dimensioner ud fra det fælles pædagogiske grundlag. Der var enighed blandt samtlige forskere om, at dette var de mest væsentligste dimensioner at undersøge i en national kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet:

- Børnesyn og børneperspektiver
- Fysisk læringsmiljø
- Evalueringskultur (bemærk, at denne dimension ikke er en del af det fælles pædagogiske grundlag)
- Leg
- Interaktioner mellem barn og voksen (bemærk, at denne dimension ikke er et selvstændigt element af det fælles pædagogiske grundlag, men i stedet en del af flere elementer)
- Pædagogiske læringsmiljøer hele dagen
- Børnefælleskaber
- Omsorg (bemærk, at denne dimension ikke er et selvstændigt element af det fælles pædagogiske grundlag, men i stedet en del af flere elementer)
- Arbejdsdeling og organisering i institutionen, herunder ledelse (bemærk, at denne dimension ikke er et selvstændigt element af det fælles pædagogiske grundlag, men i stedet en del af flere elementer)
- Atmosfæren/stemningen.

Derudover blev børn i udsatte positioner fremhævet som en tværgående dimension, som spiller ind i ovenstående. Forældresamarbejde og overgang til skole blev nævnt mere sekundært. For uddybning af referencegruppens udpegning af væsentligste dimensioner til undersøgelse i en national kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet se leverance 6.

2.5 Kvalitet

I forbindelse med anvendelighed ser vi på følgende parametre:

- Gennemsigtighed
- Pålidelighed
- Gyldighed.

2.5.1 Er redskabet gennemsigtig?

Et redskab er gennemsigtigt, når det er tydeligt, hvordan man er nået frem til den forståelse af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø eller børns udvikling, som man måler med redskabet. Mange af de forhold, vi gerne vil måle i dagtilbud, er abstrakte og uhåndgribelige, og det er derfor centralt, at et redskab gør det klart, hvordan man forstår det, man måler med redskabet. Et redskab vil altid bygge på en eksplicit eller en implicit forståelse af måleområdet. Nogle redskaber bygger direkte på forskning om børns udvikling, mens andre redskaber tager udgangspunkt i de mål, som er formuleret i den styrkede pædagogiske læreplan. Det er ikke altid nemt at gennemskue, hvilke forståelser et redskab bygger på. Derfor bør vejledningen til et redskab altid omfatte en tydelig beskrivelse af vidensgrundlaget. Hvis der er mulighed for at tilpasse redskabet og anvende det på forskellige måder, bør det være dokumenteret, at tilpasningen ikke påvirker resultatet.

2.5.2 Er redskabet pålideligt?

Pålidelighed handler om at måle præcist. At et redskab er pålideligt betyder, at det er dokumenteret, at tilfældige målefejl er minimeret. Det er væsentligt, at målingerne ikke er behæftet med tilfældige målefejl. Tre faktorer har betydning for redskabets præcision:

- *Intern konsistens*: Her undersøges det, hvordan de enkelte underspørgsmål i redskabet hænger sammen med de resterende underspørgsmål inden for samme skala/dimension, dvs. Hvor godt redskabets delelementer hænger sammen.[4]
- *Stabilitet over tid*: Hvis der foretages målinger af det samme to gange kort efter hinanden, bør resultatet være det samme.
- *Konsistent brug på tværs af personer:* Hvis to personer gennemfører en måling af det samme, bør resultatet være det samme.

4 Et hyppigt anvendt mål for intern konsistens er *Cronbach's Alpha koefficient*, som angives fra 0-1, hvor værdier over 0,7 betragtes som tilfredsstillende (Evers et al., 2013).

Hvis et redskab ikke er pålideligt, vil det føre til større usikkerhed om måleresultaterne. Det kan sammenlignes med, at man forsøger at måle op til et nyt skur i sommerhuset ved at bruge en elastik som målesnor. Nogle vil trække meget i elastikken, mens andre vil trække mindre. Dermed vil opmålingen blive upræcis, og resultaterne af målingen vil afhænge af, hvordan man bruger elastikken, hvilket vil sige, at målingen ikke er uafhængig af hverken tid eller personer.

2.5.3 Er redskabets gyldigt?

Gyldighed handler om at måle det rigtige. Dvs. at redskabet måler det, som det angiver at måle og ikke andet. Med andre ord at redskabet ikke giver systematiske målefejl. Hvis et redskab skal leve op til kravet om gyldighed, skal resultatet kun afhænge af læringsmiljøkvaliteten og ikke af udefrakommende faktorer. Et redskab til måling af læringsmiljøkvalitet skal fx ikke måle systematisk højere eller lavere, hvis dagtilbuddet ligger på landet og ikke i byen. Hvis et redskab fx indeholdt spørgsmål om, hvor tit børnene havde mulighed for at køre med tog, ville dagtilbud tæt på offentlig transport altid klare sig bedre end dagtilbud langt ude på landet. Et sådant redskab ville altså have problemer med gyldigheden.

En anden gyldighedsproblemtik kan opstå, hvis et redskab sammenfatter flere mål i ét tal. Det kan betyde, at to dagtilbud opnår den samme vurdering med hensyn til kvalitetsparameteren fysiske rammer, selv om dagtilbud A har gode indendørs rammer, men dårlige legepladsforhold, mens dagtilbud B har middelgode forhold både inde og ude. I et sådant tilfælde bliver det uklart, hvad målingen afspejler.

Der findes flere forskellige måder, hvorpå man kan undersøge redskabers gyldighed. Eksempelvis kan man sammenholde resultaterne fra det anvendte redskab med et andet måleredskab, som antages at måle samme fænomen, fx kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Man kan også sammenholde resultaterne fra det anvendte redskab med et kriterium, som finder sted på et senere tidspunkt, og som antages at hænge sammen med det målte fænomen, fx hvorvidt der er sammenhæng mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, målt med redskabet, og hvordan børnene senere hen klarer sig i skolen, fx deres trivsel.

2.6 Anvendelighed

I forhold til redskabets anvendelighed ser vi på følgende parametre:

- Er der klare retningslinjer for redskabets brug?
- Hvad koster en observation?
- Hvad kræver det at administrere?
- Er eller kan redskabet it-understøttes?
- Kan redskabet anvendes delvist og/eller udbygges?

2.6.1 Er der klare retningslinjer for redskabets brug?

Et godt måleredskab indeholder klare retningslinjer for, hvordan det skal bruges. Det sikrer, at redskabet bruges korrekt og måler det tiltænkte. Selv et meget pålideligt og gyldigt redskab kan bruges forkert. Derfor bør et redskab altid have klare retningslinjer, så man opnår den størst mulige pålidelighed og gyldighed. Det gælder for alle typer redskaber, uanset om de er baseret på observationer eller selvrapportering.

Særligt for observationsredskaber – kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø

Når man bruger observationsredskaber til at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, er det vigtigt med klare retningslinjer for gennemførelse af observationer. Det sikrer, at forskellige observatører gennemfører observationer på samme måde. Uden fælles retningslinjer risikerer man, at den enkelte observatørs valg resulterer i en variation i resultaterne, som ikke har noget med kvaliteten at gøre. Fx viser erfaringen, at jo kortere tid, der observeres i, des højere score får kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø sammenholdt med lange observationsperioder. Retningslinjerne bør derfor forholde sig til, hvor længe observationen skal vare, hvordan tidspunktet for observationen fastsættes, hvordan der registreres tegn på, at de observerede ændrer adfærd som følge af observatørens tilstedeværelse, osv.

Den højeste kvalitet af observationer får man, hvis observatørerne er uddannet efter fælles retningslinjer.

Et redskab bør endvidere indeholde klare retningslinjer for registrering og beregning af score og for, hvordan observatører skal forholde sig til situationer, som der ikke har været mulighed for at observere – fx rutiner med hensyn til sovetid, hvis der ikke er observeret i sovetiden den pågældende dag.

Særligt for selvrapporteringsredskaber – kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø

Selvrapporteringsredskaber til måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø bør indeholde retningslinjer for, hvordan man udvælger svarpersoner. Er det fx alle ansatte i et dagtilbud, som skal svare, eller kun et udvalg? Hvis man vil indsamle svar fra børn og forældre, bør man også overveje, hvordan man sikrer en rimelig svarprocent, og hvordan man undgår skævhed i besvarelserne. Hvis det fx er de mest ressourcestærke forældre, der er mest villige til at svare, kan det give et skævt billede. Det er en fordel, hvis det er muligt at svare anonymt, så man undgår, at besvarelserne bliver styret af, hvad svarpersonerne forestiller sig er ønskeligt.

2.6.2 Økonomi, administration, it-understøttelse og mulighed for at anvende dele eller udbygge et redskab

EVA har kontaktet forlag/udviklere af redskabet og bedt om en skriftlig tilbagemelding på følgende spørgsmål:

Økonomi

Hvad vil det forventes at koste, hvis redskabet bruges til at gennemføre en national undersøgelse af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud? (ca. estimat –angiv gerne pr. observation).

It-understøttelse

Hvis redskabet ikke er it-understøttet:

- Er der planer, om at redskabet skal it-understøttes? (Hvis det ikke allerede er det).
- Er det juridisk muligt at udvikle en it-understøttet version af redskabet?

Hvis redskabet allerede er it-understøttet:

- Vil det være muligt at bruge den online version til at gennemgøre en national kvalitetsundersøgelse?

Tilpasning og/videreudvikling af redskabet

Er det juridisk muligt ift. rettighedshaver enten at:

1. Opdele redskabet og kun anvende dele af redskabet i en national kvalitetsundersøgelse?
2. Tilpasse redskabet, fx ved at tilføje spørgsmål/udsagn mv.?

3 Præsentation af de fem redskaber til måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø

I dette kapitel følger en kort beskrivelse af de udvalgte redskaber.

3.1 ECERS-3

ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale, Third Edition) er en del af ERS-serien (Environment Rating Scales)[5] af kvalitetsvurderingsredskaber til vurdering af det pædagogiske læringsmiljø[6] for forskellige aldersgrupper og dagtilbudstyper. ECERS-3 retter sig mod børn i dagtilbud i aldersgruppen 3-5 år. Det oprindelige ECERS-redskab blev udviklet i 1980, og i 2015 blev det revideret til ECERS-3, der er den seneste version af redskabet. Det er det mest udbredte redskab til kvalitetsvurdering af læringsmiljø i USA og anvendes i mere end 20 lande.

Formålet med ECERS-3 er at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud. Redskabet tager udgangspunkt i et helhedsorienteret blik på barnet og dets muligheder for trivsel og udvikling i det pædagogiske læringsmiljø.

Redskabet måler kvalitet med udgangspunkt i fysiske, sociale, følelsesmæssige og kognitive dimensioner samt børns sundhed og sikkerhed. Redskabet har et gennemgående fokus på, hvorvidt det pædagogiske læringsmiljø opfylder barnets behov for et trygt miljø, hvori barnet kan opbygge positive relationer og opleve stimulering og læring.

Redskabet indeholder 35 punkter fordelt på seks delskalaer, som måler forskellige dimensioner af læringsmiljøet:

1. Plads og indretning
2. Rutiner for personlig pleje
3. Sprog og literacy
4. Læringsaktiviteter

5 ERS-serien består af redskaber til vurdering af kvaliteten af forskellige former for børnemiljøer/læringsmiljøer i dagtilbud for børn i alderen 0-12 år. Navnet er opstået på baggrund af gentagelsen ERS – Environment Rating Scale, dvs. miljøvurderingsskala – i navnene på redskaberne i serien: ECERS, ITERS, FCCERS, SACCERS.

6 I redskabet kaldes det børnemiljø, men her bruges betegnelsen læringsmiljø.

5. Interaktion
6. Organisationsstruktur.

En certificeret observatør vurderer kvaliteten inden for de 35 punkter ved at svare på en række ja/nej-udsagn (460 indikatorer), hvor observatøren skal vurdere, om de konkrete udsagn opfyldes på den gruppe, der observeres på. Udsagnene er rangeret efter kvalitetsniveau med en tilsvarende score. For hvert punkt opnås en score mellem 1 og 7 gående fra "Utilstrækkelig" til "Udmærket[7]", som afhænger af, hvor mange af udsagnene under punktet som er opfyldt.

Resultater på delskalaniveau beregnes herefter som et gennemsnit af de dertilhørende punkters scorer. Når den overordnede score for kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø beregnes, er denne også et gennemsnit af scorerne for hver delskala.

Oprindeligt blev der benyttet en *stop-scoringsmetode*, hvor det ikke var nødvendigt at besvare alle 460 udsagn (indikatorer) for at udregne scoren for de 35 punkter. Hvis et dagtilbud ikke opfyldte udsagnene i laveste kvalitetskolonne ("Utilstrækkelig"), behøvede observatøren ikke at forholde sig til de højere kvalitetsniveauer og kunne stoppe scoren. En række studier har dog kritiseret denne scoringsmetode, og udviklerne anbefaler derfor en *stop-go-scoringsmetode,* hvor alle indikatorer besvares for at identificere hvert enkelt punkts score med henblik på at give et mere fuldstændigt billede af kvaliteten og dermed en klarere vejledning om kvalitetsforbedring. Den overordnede score beregnes dog fortsat ud fra stop-scoringsmetoden.

3.2 ITERS-3

ITERS-3 (Infant/Toddler Environment Rating Scale, Third Edition) er en del af ERS-serien (Environment Rating Scales)[8] af kvalitetsvurderingsredskaber til vurdering af det pædagogiske læringsmiljø[9] for forskellige aldersgrupper og dagtilbudstyper. ITERS-3 retter sig specifikt mod børn i daginstitution i aldersgruppen 0-36 måneder. Det oprindelige ITERS-redskab blev udviklet i 1990 og er siden blevet revideret af to omgange. ITERS-3 er den seneste, reviderede danske udgave af ITERS-redskabet fra 2019.[10]

Formålet med ITERS-3 er at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud. Redskabet tager udgangspunkt i et helhedsorienteret blik på barnet og dets muligheder for trivsel og udvikling i det pædagogiske læringsmiljø.

Redskabet måler kvalitet med udgangspunkt i fysiske, sociale, følelsesmæssige og kognitive dimensioner samt børns sundhed og sikkerhed. Redskabet har et gennemgående fokus på, hvorvidt det pædagogiske læringsmiljø opfylder barnets behov for et trygt miljø, hvori barnet kan opbygge positive relationer og opleve stimulering og læring.

[7] "Udmærket" er den danske oversættelse af "Excellent". Der kan forekomme andre oversættelser, fx "Fremragende".

[8] ERS-serien består af redskaber til vurdering af kvaliteten af forskellige former for børnemiljøer/læringsmiljøer i dagtilbud for børn i alderen 0-12 år. Navnet er opstået på baggrund af gentagelsen ERS – Environment Rating Scale, dvs. miljøvurderingsskala – i navnene på redskaberne i serien: ECERS, ITERS, FCCERS, SACCERS.

[9] I redskabet kaldes det børnemiljø, men her bruges betegnelsen læringsmiljø.

[10] De to tidligere versioner af redskabet er målrettet børn i alderen 0-30 måneder.

Redskabet indeholder 33 punkter fordelt på seks delskalaer, som måler forskellige dimensioner af læringsmiljøet. Delskalaerne er de samme seks delskalaer som i ECERS-3:

1. Plads og indretning
2. Rutiner for personlig pleje
3. Sprog og bøger
4. Læringsaktiviteter
5. Interaktion
6. Organisationsstruktur.

En certificeret observatør besvarer på samme vis som i ECERS-3 en række ja/nej-udsagn (457). Resultaterne beregnes også efter samme fremgangsmåde som ECERS-3, og der anbefales ligeledes stop-go-scoringsmetode, selvom den overordnede score beregnes ud fra stop-scoringen .

3.3 KIDS 2. reviderede udgave

KIDS er et danskudviklet redskab til at vurdere den pædagogiske kvalitet i dagtilbud. Redskabet udkom første gang i 2014. I 2020 udkom den 2. reviderede udgave, som er tilpasset den nye dagtilbudslovgivning fra 2018, herunder de seks læreplanstemaer, som er den version, der er beskrives her. I hovedtræk følger andenudgaven samme opbygning som førsteudgaven. Redskabet bygger på sociokulturel udviklingsteori og forskning om pædagogisk kvalitet i daginstitutioner.

Formålet med KIDS er at give pædagogisk personale et praktisk redskab til at vurdere og udvikle den pædagogiske kvalitet i dagligdagen. Pædagogisk kvalitet forstås i redskabet som tre forhold: 1) børnenes mulighed for at leve et godt børneliv (being), 2) børnenes muligheder for at udvikle færdigheder og kompetencer til at begå sig i det moderne samfund (becoming) og 3) tilhørsforhold og inklusion i de sociale fællesskaber i daginstitutionen (belonging).

Redskabet består af ni vurderingsskemaer, introduktion til redskabet og en vejledning til brug af redskabet. Vurderingsskemaerne består af 130 spørgsmål fordelt på de ni områder, der har betydning for den pædagogiske kvalitet. Det er opbygget som en cirkel, hvor de tre første områder ligger yderst i cirklen, og de seks følgende ligger inde i cirklen. Udviklerne anbefaler, at man starter yderst i cirklen og gerne med området *Fysiske omgivelser.* Derudover er der ikke en fast rækkefølge for gennemgang af områder.

De ni områder er:

1. Fysiske omgivelser
2. Relationer
3. Lege- og aktivitetsmuligheder
4. Socioemotionel udvikling
5. Demokrati og deltagelse
6. Erfaringsdannelse, kreativ og kritisk tænkning
7. Selvet og kroppen

8. Kommunikation og sprog
9. Opmærksomhed.

De fysiske omgivelser vurderes ved, at observatøren forholder sig til en række udsagn og angiver det udsagn, der passer bedst på institutionen. Ved de andre områder skal observatøren for hvert udsagn vurdere institutionens praksis på en femtrinsskala med kategorierne ”Sjældent”, ”Af og til”, ”Jævnligt”, ”Ofte” og ”Næsten altid”.

Der udregnes en samlet score for hvert område, hvorefter man kan opsamle scoren for de enkelte områder i et diagram, der giver et samlet overblik over vurderingens resultat. Der opfordres til, at der inddrages flere perspektiver i vurderingen af institutionens pædagogiske kvalitet, således at både leder, en eller flere pædagoger og eventuelt en pædagogisk konsulent fra kommunen vurderer institutionen.

3.4 LSP-kortlægning

Redskabet er udviklet ud fra et norsk redskab af forskere ved Laboratorium for Praksisrettet Dagtilbuds- og Skoleforskning (LSP) ved Institut for Kultur og Læring på Aalborg Universitet og har været anvendt i forskningsregi i Danmark siden 2006. LSP er en forkortelse for Laboratorium for forskningsbaseret skoleudvikling og pædagogisk praksis (LSP), som var navnet på det nuværende Laboratorium for forskningsbaseret skoleledelse og pædagogisk praksis under Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet. I 2019 blev redskabet tilgængeligt for kommuner uden for forskningsprojektet. Redskabets idégrundlag og grundmetoder er udviklet af professor Thomas Nordahl fra Senter for Praksisrettet Utdanningsforskning i Norge.

Formålet med LSP-kortlægning er at kortlægge dagtilbuddets læringsmiljø, herunder børnenes trivsel og læring, personalets samarbejde, egen og fælles mestring samt forholdet mellem organisatoriske og ledelsesmæssige muligheder i arbejdet med kerneopgaven, det pædagogiske personales og lederens indsatser samt samarbejdet med forældre og deres tilfredshed. Redskabet skal danne et databaseret grundlag for fælles drøftelser, faglige refleksioner om forbedringer og øget bevidsthed om, hvilke forhold der kan skabe forbedringer i dagtilbuddet. Redskabet anlægger via sine forskellige informanter forskellige perspektiver på kvaliteten af dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Redskabet er et selvrapporteringsredskab og består af digitale spørgeskemaer, som skal besvares af forskellige informantgrupper. I daginstitutioner skal spørgeskemaet besvares af børnene (4-6 år), forældre, pædagogisk personale og ledelsen. For dagplejen og vuggestuen skal spørgeskemaet kun besvares af forældre, pædagogisk personale samt ledelsen.

Spørgeskemaerne er delt op i to hovedområder. Det ene område har fokus på dagtilbuddets kontekst, herunder det fysiske læringsmiljø, aktiviteter, relationer, trivsel og dagtilbudskultur. Det andet området har fokus på børnene i dagtilbuddet, herunder adfærd, sociale kompetencer samt børnenes kompetencer i forhold til genkendelse af tal, bogstaver og geometriske figurerer.

Spørgsmålene besvares ud fra forskellige firetrinsskalaer, som eksempelvis ”Enig”, ”Lidt enig”, ”Lidt uenig”, ”Uenig” eller ”Passer dårligt”, ”Passer nogenlunde”, ”Passer godt”, ”Passer meget godt”. I spørgeskemaet til de 4-6 årige består svarskalaen af smileys, der indikerer graden af enighed. Der er ligeledes lydfiler og illustrationer samt en pædagog, som skal hjælpe barnet med at besvare spørgsmålene.

Resultaterne formidles i en digital portal enten med en graf eller en tabel. Resultaterne er aggregerede, og der kan aflæses forskellige statistiske mål til hvert spørgsmål (fx procent og gennemsnit). Det er også muligt at aflæse resultaterne på en 500-pointskala. Resultaterne vises hver for sig for de fem målgrupper: børn, kontaktpædagog, forældre, personale og ledelse.

Kortlægningen af dagtilbuddets læringsmiljø sker i samarbejde med forskere fra LSP på Aalborg Universitet, og det anbefales, at redskabet anvendes med to års mellemrum. Dagtilbud og kommune har løbende adgang til egne data.

Er der flere kommuner, som starter op på samme tidspunkt, så kan kommunerne sammenligne sig med hinanden, og internt i kommunen kan dagtilbuddet se egne besvarelser vist i en resultatportal med forskellige grafiske billeder.

3.5 SSTEW

Sustained Shared Thinking and Emotional Well-being (SSTEW) er udgivet i Storbritannien i 2015, og redskabet er oversat til dansk i 2018. Redskabet bygger på resultater fra det britiske EPPSE-projekt (Effective Preschool, Primary and Secondary Project), som viste, at vedvarende fælles tænkning er en af de centrale faktorer, der adskiller fremragende dagtilbud fra gode dagtilbud. Sustained shared thinking (vedvarende fælles tænkning) opstår, når to personer arbejder sammen om at løse et problem, klarlægge et koncept, evaluere aktiviteter, udfolde et narrativ osv. – og begge parter bidrager. Redskabets udviklere anbefaler, at man bruger redskabet sammen med et redskab fra ERS-serien.[11] SSTEW er således udviklet som et supplement til ERS-redskaberne snarere end et alternativ. SSTEW fokuserer særligt på fælles vedvarende tænkning, og der er flere elementer fra ERS- redskaberne, som ikke afdækkes i SSTEW, fx spørgsmål omkring hygiejne og sikkerhed. Derfor anbefales SSTEW som supplement til ERS-redskaberne. Anvendes redskabet alene, skal man derfor være opmærksom på, at disse elementer ikke afdækkes.

Formålet med SSTEW er at vurdere praksis inden for småbørnspædagogik og omsorg i daginstitutioner med fokus på, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter trivsel, selvregulering og fokuseret tænkning gennem følsomme interaktioner med andre.

Redskabet måler det pædagogiske læringsmiljø på 14 punkter inden for fem underskalaer:

1. Opbygge tillid, selvtillid og selvstændighed
2. Social og følelsesmæssig trivsel
3. Understøtte og udvide sprog og kommunikation
4. Understøtte læring og kritisk tænkning
5. Vurdere læring og sprog.

Inden for hver underskala er der en række udsagn, hvor observatøren skal vurdere, om de passer på daginstitutionens praksis eller ej. Ud fra vurderingen af disse udsagn tildeler observatøren

[11] ERS-serien består af redskaber til vurdering af kvaliteten af forskellige former for børnemiljøer/læringsmiljøer i dagtilbud for børn i alderen 0-12 år. Navnet er opstået på baggrund af gentagelsen ERS – Environment Rating Scale, dvs. miljøvurderingsskala – i navnene på redskaberne i serien: ECERS, ITERS, FCCERS, SACCERS.

daginstitutionen en samlet score for punktet på en syvtrinsskala, der går fra ”Utilstrækkelig” til ”Fremragende”.

Resultater på underskalaniveau beregnes herefter som et gennemsnit af de dertilhørende punkters scorer. Den overordnede SSTEW-score beregnes som et gennemsnit af scorerne for alle punkterne. Scoren noteres på et scoreark, der giver et overblik over daginstitutionens resultater inden for hvert punkt med mulighed for at udregne et gennemsnit på tværs af flere observatører.

4 Relevans

I dette kapitel dykker vi ned i redskabernes relevans med fokus på, hvordan redskaberne stemmer overens med de dimensioner fra det fælles pædagogiske grundlag, som den videnskabelige referencegruppe har peget på. Det vil også fremgå, hvilke elementer redskabet kun dækker delvist eller slet ikke.

På baggrund af drøftelser i den videnskabelige referencegruppe på et møde 1. december 2021 blev følgende dimensioner udpeget på som de primære dimensioner ud fra det fælles pædagogiske grundlag. Der var enighed blandt samtlige forskere om, at dette var de mest væsentligste dimensioner at undersøge i en national kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet:

- Børnesyn og børneperspektiver
- Fysisk læringsmiljø
- Evalueringskultur (bemærk, at denne dimension ikke er en del af det fælles pædagogiske grundlag)
- Leg
- Interaktioner mellem barn og voksen
- Pædagogiske læringsmiljøer hele dagen
- Børnefælleskaber
- Omsorg
- Arbejdsdeling og organisering i institutionen, herunder ledelse
- Atmosfæren/stemningen.

Derudover blev børn i udsatte positioner fremhævet som en tværgående dimension, som spiller ind i ovenstående. Forældresamarbejde og overgang til skole blev nævnt mere sekundært.

I de nedenstående afsnit gennemgås de fem redskaber, hvor ECERS-3 og ITERS-3 gennemgås samlet, da de to redskaber er bygget op efter samme struktur, indeholder samme delskalaer og stort set samme punkter og udsagn/indikatorer, dog målrettet den pågældende målgruppe (hhv. vuggestuebørn og børnehavebørn). Vi beskriver, hvorvidt redskabet afdækker ovenstående dimensioner og i så fald hvor meget. Derudover fremhæves konkrete eksempler på, hvordan dimensionerne afdækkes i udvalgte målepunkter/udsagn/spørgsmål. Det er ikke muligt på grund af copyright at gengive alle målepunkter/udsagn/spørgsmål. Afsnittene er struktureret således, at der for hvert redskab først følger en kort beskrivelse af de dimensioner/temaer, som redskabet er bygget op efter. Herefter fremhæves de dimensioner fra referencegruppen, som er mest fremtrædende i redskabet og de dimensioner, som ikke afdækkes eller afdækkes i begrænset

omfang. Afslutningsvis udfoldes de centrale dimensioner yderligere i underafsnit med konkrete eksempler.

4.1 ECERS-3 og ITERS-3

ECERS-3 og ITERS-3 er ifølge udviklerne udviklet med fokus på, hvad der fra børnenes perspektiv kendetegner et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet. Det er børnenes trivsel i dagtilbuddet og deres muligheder for at udvikle sig og lære, der er rettesnoren i redskabets opbygning og indhold. Måleredskabet er udviklet på baggrund af viden om, hvad der har betydning, når man er barn i dagtilbud. Opbygningen af redskabet er ifølge udviklerne skabt ud fra et helhedsorienteret blik på barnet og dets muligheder for trivsel og udvikling. Det involverer et bredt fokus på barnets muligheder for tryghed, kreativ udfoldelse, fysisk udfoldelse, social udfoldelse mv. Redskabet måler derudover kvalitet ud fra et gennemgående fokus på, hvorvidt det pædagogiske læringsmiljø opfylder tre basale behov for børnene (Clifford, Yazejian, Cryer, & Harms, 2020):

1. Befinder barnet sig i et trygt og sikkert miljø?
2. Har barnet mulighed for at opbygge positive relationer?
3. Har barnet mulighed for stimulering og læring?

Udover at ECERS-3 og ITERS-3 består af de seks delskalaer, så er der en række dimensioner, som går på tværs af de seks delskalaer. Interaktioner mellem børn og personale undersøges selvstændigt i temaet Interaktion, men undersøges også i de fem andre delskalaer. Det samme er tilfældet for personalets arbejde med sprogstimulering, som undersøges i delskalaen Sprog og literacy såvel som i de andre fem delskalaer. Derudover er der i flere delskalaer fokus på mængden, tilgængeligheden og kvaliteten af understøttende materialer.

ECERS-3 og ITERS-3 er bygget op efter samme struktur. Redskaberne indeholder de samme seks delskalaer med hhv. 35 og 33 punkter. Punkternes ordlyd og indhold er næsten identiske. I ECERS-3 er der dog to ekstra punkter omhandlende matematik.

Hvert punkt er opbygget af et antal udsagn, der hver især er inddelt i fire kolonner – kolonne 1, 3, 5 og 7. Udsagnene i kolonne 1 svarer til utilstrækkelig kvalitet, 3 svarer til minimal, 5 svarer til god og 7 svarer til udmærket. Når et punkt scores, starter observatøren med at udfylde de udsagn, der er under kolonne 1, og de andre kriterier scores fortløbende (Harms et al., 2015). Nogle af de udsagn, som nævnes som eksempler nedenfor, skal derfor ses i sammenhæng med andre udsagn, som også skal være opfyldt, eksempelvis: ”*Det naturlige lys kan kontrolleres (fx persienner, der kan indstilles eller gardiner)*” (ECERS-3 udsagn 7.1 under *Indendørsplads* i Harms et al., 2015, s. 23). Udsagnet her er fra kolonne 7 og forudsætter, at der også er scoret ja til udsagnet under kolonne 5, som lyder: ”*Der er direkte, naturlig belysning gennem vinduer eller ovenlys*” (ECERS-3 udsagn 5.3 under *Indendørsplads* i Harms et al., 2015, s. 23).

Gennemgangen af de to redskaber viser, at de stort set afdækker samme dimensioner, og derfor afrapporteres redskaberne samlet. Det fremgår af henvisningen til de konkrete eksempler, om det er et udsagn fra ECERS-3 eller ITERS-3, hvor ECERS-3 er fra 2015, mens ITERS-3 er fra 2019.

Redskaberne rummer en lang række udsagn, som dækker flere af de dimensioner, som den videnskabelige referencegruppe har udpeget. Inden for hvert punkt er der oftest flere dimensioner, som afdækkes på samme tid. Nedenfor ses de dimensioner, som er mest gennemgående i redskabet:

- Fysisk læringsmiljø
- Interaktioner mellem barn og voksen
- Leg.

Derudover er der også en del punkter, som afdækker børnesyn og børneperspektiver. Der er også nogle punkter, som har fokus på det pædagogiske læringsmiljø hele dagen og det, at der også i rutinesituationer arbejdes med børns udvikling. Det ses især under delskalaen Rutiner for personlig pleje, hvor der netop er fokus på rutinesituationer, som måltider og bleskift. Eksempelvis ses fokus på det pædagogiske læringsmiljø hele dagen her: "*Børn oplever ofte positive læringsinteraktioner i forbindelse med sundhedsrelateret praksis (fx tæller fingrene eller sekunderne til håndvask; nævner trinene i procedurerne; taler om at bekæmpe bakterier; andre sociale samtaler; synger; måler for at sikre, at barnesenge er langt nok fra hinanden; hjælper børnene med at kigge efter deres navne på barnesenge)*" (ITERS-3 udsagn 7.3 under *Sundhedsprocedure* i Harms et al., 2019, s. 37) eller "*Der er samtaler mellem personale-børn og børn-børn under måltider/mellemmåltider.*" (ECERS-3 udsagn 5.5 under *Måltider/mellemmåltider* i Harms et al., 2015, s. 37). Der er også fokus på det pædagogiske læringsmiljø hele dagen i delskalaen Organisationsstruktur, hvor der er et selvstændigt punkt omkring overgange og ventetid, hvor disse også betragtes som en del af det pædagogiske læringsmiljø, hvor børnene trives, udvikles og lærer, fx: "*Personalet vejleder og følger omhyggeligt op og sikrer sig, at alle børnene er produktivt engagerede i overgangssituationerne (fx personalet koordinerer deres rolle for at sikre, at alle opgaver løses efter behov med små forsinkelser; der gives mere opmærksomhed til mere vanskelige opgaver*" (ECERS-3 udsagn 5.3 under *Overgange og ventetid* i Harms et al., 2015, s. 89). Dimensionen Arbejdsdeling/organisering i institutionen afdækkes dermed også i ovenstående punkt, hvilket også kommer til udtryk i en række andre udsagn under punktet Overgange og ventetid.

Dimensionen Evalueringskultur er den eneste dimension, som ikke er afdækket i redskabet.

Børn i udsatte positioner nævnes under et meget begrænset antal punkter og har som oftest fokus på børn eller personale med funktionsnedsættelse, fx: "*ALLE legeområder er tilgængelige for indskrevne børn med funktionsnedsættelse*" (ECERS-3 udsagn 5.4 under *Stuens indretning til leg og læring* i Harms et al., 2015, s.27). Der er dog også enkelte udsagn, som har fokus på børn i udsatte positioner, uden at fokus er på funktionsnedsættelse, fx: "*Personalet støtter børn, som har svært ved at deltage (fx tillader et barn at holde et stykke legetøj for at holde hænderne beskæftiget under deltagelse; et barn kan sidde på skødet af en voksen eller på stolen)*" (ECERS-3 udsagn 5.2 under *Lege- og læringsaktiviteter for hele gruppen* i Harms et al., 2015, s. 93).

4.1.1 Fysisk læringsmiljø

Det fysiske læringsmiljø afdækkes i særlig høj grad under delskalaerne Plads og Indretning samt Læringsaktiviteter. I delskalaen Plads og indretning er der både fokus på organisering og

indretning af indendørsarealer,[12] herunder også fokus på inventar og vedligeholdelse af denne. Eksempler herpå er: "*Møblerne er generelt i så dårlig stand, at børnene kan komme til skade (fx med splinter eller synlige søm; vakkelvorne ben på stole, ødelagte krybber"* (ITERS-3 udsagn 1.3 under *Indretning til pleje, leg og læring* i Harms et al., 2019, s. 27) og "*Indretningen af pladsen, gør det muligt for personalet at se alle børn med bare et hurtigt blik, selv under bleskift, madlavningen, eller mens der leges med et barn fx er et separat soverum altid overvåget; personalet er placeret, så alle børnene i rummet kan ses hele tiden*)" (ITERS-3 udsagn 7.1 under *Indretning på stuen* i Harms et al. 2019, s. 29).

Der er også konkrete udsagn omkring plads-, lys- og lydforhold, støj og forstyrrelser samt ventilation. Konkrete eksempler herpå er: "*Der er rigeligt indendørsplads til rutinemæssig pleje og leg, der tillader børnene og personalet et cirkulere frit ved både rutiner, samlinger og for legeaktiviteter*." (ITERS-3 udsagn 5.1 under Indendørsplads i Harms et al., 2019, s. 25). "*Det naturlige lys kan kontrolleres (fx persienner, der kan indstilles eller gardiner)*" (ECERS-3 udsagn 7.1 under *Indendørsplads* i Harms et al., 2015, s. 23) og "*Ventilationen kan styres (fx vinduer kan åbne, personalet kan anvende en ventilator*" (ECERS-3 udsagn 5.3 under *Indendørsplads* i Harms et al., 2015, s. 23).

Under delskalaen Læringsaktiviteter er der fokus på antallet af materialer/legetøj, organisering af disse i rummene, hvor længe materialerne er tilgængelige, samt hvilken stand de er i. Næsten samtlige punkter under delskalaen Læringsaktiviteter har fokus på antallet af materialer, tilgængeligheden, og hvordan materialerne er organiseret på stuen. Eksempelvis afdækkes de tre elementer i dette udsagn under punktet Natur/science: "*Der er mindst 15 materialer om natur/science fra hver af de fem opremserede kategorier*[13] *tilgængelige i et klart defineret natur/science-interessecenter i mindst en time under observationen*" (Udsagn med scoren 5.1 under *Natur/Science* i Harms et al., 2015, s. 69).

4.1.2 Interaktioner mellem barn og personale, omsorg og børneperspektiver

Denne dimension afdækkes gennem hele redskabet. Dimensionen afdækkes i alle de seks delskalaer, og under delskalaen Interaktioner er der et decideret punkt om denne dimension, nemlig punktet Interaktion mellem barn og personale/Personale-barn interaktion. Her er fokus både på hyppigheden og karakteristika ved interaktionen, hvilket ses i følgende udsagn: "*Der er observeret hyppig positiv interaktion mellem personalet og børnene under hele observationen og uden lange perioder med manglende interaktion (fx varm øjenkontakt, ansigt-til-ansigt-interaktion; smilende fælles opmærksomhed; intet indlysende favoriseret eller afvist barn)*" (ITERS-3 udsagn 5.1 under *Interaktion mellem personale og barn* i Harms et al., 2019, s. 79) og "*Personalet er respektfuldt over for børnene og guider dem positivt (fx håndterer konfliktløsningsproblemer på en rolig og fornuftig måde; lytter, indtil barnet er færdig med at tale, før man svarer; takker børnene for at lave opgaver*" (ECERS-3 udsagn 7.1 under *Personale-barn interaktion* i Harms et al., 2015, s. 83).

Foruden den specifikke delskala Interaktion er både ITERS-3 og ECERS-3 bygget op således, at flere af punkterne har fokus på, hvordan personalet interagerer med det enkelte barn og børnegruppen i forskellige situationer og aktiviteter. Derfor afdækkes dimensionen Interaktion mellem personale og barn også under punkterne i de andre delskalaer. Her er der udsagn, som beskriver, hvordan

12 Udendørsarealer afdækkes under punktet Grovmotorik under delskalaen Interaktioner i ITERS-3, men det afdækkes under punktet Plads til grovmotorisk leg og Grovmotorisk udstyr under delskalaen Plads og indretning i ECERS-3.

13 De fem kategorier er Levende ting; Naturens egne genstande; Faktuelle bøger/billedlege med natur-science; Værktøj; Sand eller vand med legetøj.

personale fremtræder i interaktionen med børnene under konkrete læringsaktiviteter og i rutinesituationer. Eksempler på, hvordan interaktionen afdækkes i hhv. sprogarbejdet og arbejdet med finmotorik, er: "*Personalet besvarer børnenes kommunikation positivt og opmuntrer dem til at tale mere (fx lytter med interesse til et barn, som er i stand til at tale længe; giver barnet ord, som kan hjælpe med at forklare, hvad barnet vil; besvarer børnenes spørgsmål positivt og følger op på børnenes anmodninger*" (ECERS-3 udsagn 5.3 under *Opmuntring af børnene til at bruge sproget* i Harms et al., 2015, s. 51) og "*Personalet udviser en højere grad af interesse, når børnene bruger finmotoriske materialer (fx engagerer børnene i materialerne på en legende måde, viser, hvordan man kan komme perler på en snor; taler med børnene om, hvad de laver/kreerer)*" (ITERS-3 udsagn 7.2 under *Finmotorik* I Harms et al., 2019, s. 53). Et konkret eksempel på udsagn vedrørende interaktion i rutinesituationer er følgende: "*Forsigtigt og behageligt tilsyn (fx personalet tilser alle børnene visuelt; hjælper hvert barn efter behov; tålmodig med børn; reagerer på et barn, der ikke kan lide at blive skiftet, for at gøre oplevelsen så positiv som mulig; bruger legende metoder til at underholde barnet*" (ITERS-3 udsagn 5.3 under *Bleskift/toiletbesøg* i Harms et al., 2019, s. 35).

Omsorgsdimensionen afdækkes i forskellige udsagn, og særligt i ITERS-3, som også er redskabet målrettet de mindste børn, hvor der eksempelvis også er et særskilt punkt om fysisk berøring, som ikke indgår i ECERS-3: "*Der bliver observeret meget holden, kærtegn og anden fysisk varme under observationen uden større undtagelser (fx spædbørn, der ønsker at blive holdt holdes i længere tid; der er intet barn, der helt mangler fysisk varme/berøring*" (ITERS-2 udsagn 7.1 under t *At give fysisk varme/berøring* i Harms et al. 2019, s. 81).

Der er udsagn om, hvordan personalet inddrager børnenes perspektiver og lader disse få indflydelse på aktiviteterne, og hvordan personalet tilpasser deres interaktion med børnene ud fra børnenes behov. Det ses i disse to eksempler: "*Børnene bliver ikke tvunget til at deltage i gruppemusik, hvis de ikke er interesserede; der er adgang til andre spændende alternative aktiviteter* " (ECERS-3 udsagn 7.1 under *Musik og bevægelse* i Harms et al., 2015, s. 63) og "*Personalet varierer normalt fysisk berøring for at matche humør, personlighed eller præferencer hos børnene (fx krammer et barn, der er modtageligt, blid mod et barn, der er ked af det; giver en highfive til at barn, der foretrækker mindre kontakt*" (ITERS-3 udsagn7.1 under *At give fysisk varme/berøring* i Harms et al., 2019, s. 81).

Børnesynet i redskabet er især rettet mod, at der skal være passende forventninger til barnet og dets alder, og at børn skal opleve succes: "*Hovedparten af de personalestyrede aktiviteter gør det muligt for børnene at have succes (fx børnene deltager med interesse, gennemfører opgaverne inden for en rimelig tidsperiode, bliver ikke tvunget til at gennemføre opgaver, som er for svære)*" (ECERS-3 udsagn 5.3 under *Individualiseret vejledning og læring* i Harms et al., 2015, s. 81).

4.1.3 Leg

Dimensionen Leg afdækkes særskilt i punktet Fri leg, hvor der er fokus på tid til rådighed til fri leg, materialer og personalets interaktion under den frie leg, fx: "*Personalet interagerer jævnligt positivt med børnene under fri leg (fx har samtaler om ting, som interesserer børnene, taler om, hvordan legeaktiviteterne relaterer sig til andre erfaringer)*" (ITERS-3 udsagn 5.2 under *Fri leg* i Harms et al., 2019, s. 91).

I flere af de andre punkter, særligt punkterne under delskalaen Læringsaktiviteter og Plads og Indretning, afdækkes leg ligeledes. Sidstnævnte har fokus på, hvordan leg indtænkes i indretningen af det fysiske læringsmiljø, fx "*Alle legeområder, der medfører særlige anordninger, er praktisk udstyret (fx kunst- og sand/vand-interessecentreret har overflader, som er lette at rengøre og en vask tæt på; interessecenteret for klodser er placeret på et tæppe for at reducere støj*" (ECERS-3 udsagn 7.2 under *Stuens indretning til leg og læring* i Harms et al., 2015, s. 29).

Leg er også i fokus under delskalaen Læringsaktiviteter, hvor der er der også udsagn om, hvordan leg, interaktion og læring ses i sammenhæng, fx: "*Personalet snakker med interesserede børn om deres leg med klodser (fx taler med spædbørn om, hvad de laver med klodserne, stiller ældre børn spørgsmål om, hvad børnene bygger, taler om, hvordan klodserne vælter*" (Scoren 5.4 under *Klodser* i Harms et al., 2019, s. 59).

4.2 KIDS 2. reviderede udgave

KIDS består af 130 spørgsmål fordelt på de ni områder, der har betydning for den pædagogiske kvalitet. Det er opbygget som en cirkel, hvor de tre første områder ligger yderst i cirklen, og de seks følgende ligger inde i cirklen. Udviklerne anbefaler, at man starter yderst i cirklen og gerne med området Fysiske omgivelser. Derudover er der ikke en fast rækkefølge for gennemgang af områder.

De ni områder er:

1. Fysiske omgivelser
2. Relationer
3. Lege- og aktivitetsmuligheder
4. Socioemotionel udvikling
5. Demokrati og deltagelse
6. Erfaringsdannelse, kreativ og kritisk tænkning
7. Selvet og kroppen
8. Kommunikation og sprog
9. Opmærksomhed.

KIDS rummer en lang række udsagn (observationspunkter), som dækker flere af de dimensioner, som den videnskabelige referencegruppe har udpeget. Flere af dimensionerne optræder oftest i mere end blot ét af de ni områder. Nedenfor ses de dimensioner, som er mest gennemgående i redskabet:

- Børnesyn og børneperspektiver
- Fysisk læringsmiljø
- Interaktioner mellem barn og voksen
- Leg
- Børnefællesskaber.

Dimensionen Evalueringskultur er den eneste dimension, som ikke afdækket i redskabet, mens Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen kun i mindre grad afdækkes. Redskabet har flere spørgsmål, som går direkte på planlagte aktiviteter og har mindre fokus på rutinesituationer. Børn i udsatte positioner nævnes direkte under enkelte udsagn, som fx "*Pædagogen er opmærksom på at inddrage børn i udsatte positioner i de vokseninitierede aktiviteter*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 83). Der er dog også indirekte fokus på børn i udsatte positioner i kraft af det store fokus på børnesyn og børneperspektiver samt børnefælleskaber, hvor der er blik for det enkelte barn og herunder indirekte, hvilken position det har i dagtilbuddets fællesskaber, fx: "*Pædagogerne hjælper*

og guider de børn, der har vanskeligt ved at fastholde opmærksomheden i leg og samvær med de andre børn".

Interaktioner mellem barn og voksen

Denne dimension er det tema, som afdækkes mest gennemgående i hele redskabet. Dimensionen dækkes i alle de ni områder, bortset fra Fysiske omgivelser og Demokrati og Deltagelse.

I redskabet er der et underområde under Relationer, som har fokus på interaktionen mellem barn og voksen, hvori samtlige 14 observationspunkter er relevante ift. afdækning af denne dimension. Der er fokus på, hvordan det pædagogiske personale agerer i interaktionen, og hvorvidt de fremstår som imødekommende, lydhøre og opmærksomme på børnene og deres perspektiver, samt hvordan personalet tilbyder støtte og udviser sensitivitet. Eksempelvis "*Pædagogerne er imødekommende og lydhøre over for børnene*" og "*Pædagogen er i sit samspil med det enkelte barn opmærksom på barnets kropslige og sproglige kommunikation om dets behov, oplevelser, intentioner og følelser og på, hvordan barnet har det*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 74-75). Ud over dimensionen Interaktioner mellem barn og voksen indfanger sidstnævnte eksempel også dimensionen Børnesyn og børneperspektiver.

I de andre områder er der fokus på Interaktioner mellem barn og voksen i området Socioemotionel udvikling, Selvet og kroppen, Kommunikation og sprog samt Opmærksomhed.
Eksempler på konkret observationspunkter er hhv. "*Pædagogen hjælper barnet til at være opmærksom på dets følelser, intentioner og udtryk ved at sætte ord og kropsligt udtryk på disse*", "*Pædagogen tilbyder barnet et intenst ansigt-til-ansigt-samspil afpasset i forhold til barnet*", "*Pædagogerne har fokus på kommunikationen med børnene i aktiviteterne*" og "*Der er længerevarende fokuseret opmærksomhed mellem pædagogen og barnet i ansigt-til-ansigt-kontakt. Pædagogen er opmærksom over for barnets udspil til kontakt. Pædagogen tilbyder selv barnet kontakt og respekterer, når barnet vender ansigtet væk*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 88, 98,103,105).

Der er en række observationspunkter, som både kan ses som beskrivelser af barn-voksen-dimensionen, men som har fokus på omsorg, som også er en dimension, som den videnskabelige referencegruppe fremhævede som værende væsentlig. Det kan være svært at adskille interaktion fra omsorg, men omsorg kan ses som en et delelement af interaktion, dvs. interaktionen mellem barn og voksen dækker bredere end omsorg. Derfor vil observationspunkter, som har fokus på omsorg, også altid have et fokus på interaktion mellem barn og personale. To eksempler på et observationspunkter, som beskriver interaktionen ml. barn og personale med fokus på hhv. omsorg og manglende omsorg, er følgende: "*Pædagogen hjælper barnet med at falde til ro, hvis barnet er oprevet følelsesmæssigt, fx ked af det eller ophidset*" og "*Barnets perspektiv underkendes. Pædagogen reagerer med tvang og/eller skæld ud.*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 87, 75).

4.2.1 Børnesyn og børneperspektiver

I redskabet er der fokus på børnesyn og børneperspektiver inden for flere af redskabets ni områder, fx området Relationer, Demokrati og Dannelse samt Erfaringsdannelse, kreativ og kritisk tænkning. Eksempler på konkrete observationspunkter, som har særligt fokus på børnesyn, er: "*Der er tydeligt lagt vægt på, at pædagogerne kender hvert enkelt barn som en lille person og forholder sig til det enkelte barn. Pædagogerne møder ikke det enkelte barn, som blot en del af en gruppe*" (Observationspunkt under *Relationer* i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 75) og "*Børnenes udsagn bliver lyttet til og taget alvorligt*" (Observationspunkt under *Demokrati og deltagelse* i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 92). Eksempler på observationspunkter, hvor børneperspektiver er i fokus, er: "*Pædagogerne taler med børnene om deres oplevelser og følger børnenes spor*" (Observationspunkt under *Relationer* i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 74) og "*Børnene har indflydelse på daglige*

rutiner og regler. De kan fx spise, når de er sultne, eller kan – uden at blive irettesat – lave noget andet, hvis de fx ikke kan sidde stille længere ved spisning, samling og aktiviteter" (Observationspunkt under *Demokrati og deltagelse* i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 92).

4.2.2 Fysisk læringsmiljø

Det fysiske læringsmiljø afdækkes særskilt i redskabet med området Fysiske omgivelser. Området omhandler fx indretning af institutionen både indendørs og udendørs, materialer og tilgængelighed af disse samt støj og forstyrrelser. Eksempler på et observationspunkter med høj score (4 eller 5 under dette område) er: "*Der er gjort klar til dagen. Legetøj og materialer er stillet indbydende op, så børnene inspireres til lege og aktiviteter*"; "*Der er enten rum, børnene kan fordele sig i, eller rummet er inddelt, så det giver mulighed for en god fordeling af børn og voksne i forhold til ansatte af børn*" og "*Der er mulighed for at have aktiviteter uden at blive forstyrret af andres aktiviteter- udendørs*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 64, 66, 70).

Det fysiske læringsmiljø afdækkes også i andre områder som Leg og aktiviteter, Erfaringsdannelse, kreativ og kritisk tænkning, Selvet og kroppen samt Kommunikation og sprog. Hvor der er fokus på de materialer, som stilles til rådighed, fx "*Der er mulighed for at få mange forskellige erfaringer i et stimulerende miljø, der er fx mange forskellige materialer, bøger og spil, og der er verdenskort, plakater med verdens dyr o.l. på væggene*" (Observationspunkt under *Erfaringsdannelse, kreativ og kritisk tænkning* i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 94) og "*Der er mange taktile sanseoplevelser til rådighed for børnene, fx blødt, hårdt, plastik, træ, rundt og firkantet*" (Observationspunkt under *Selvet og Kroppen* i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 99), "*Der er et rigt og varieret udvalg af velholdte spil og sprogstimulerende materialer*" (Observationspunkt under *Kommunikation og Sprog* i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 103) og "*Der er adgang til forskellige legeformer i institutionen: rolleleg, regelleg, konstruktionsleg og fysisk udfordrende leg*" (Observationspunkt under *Leg og aktivitet* i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 80).

4.2.3 Leg

Leg afdækkes særskilt i området Leg og aktivitet, hvor der er observationspunkter omhandlende tid til leg samt pædagogens rolle i relation til børnenes lege, herunder hvordan legen beskyttes, dvs. ikke forstyrres, hvordan de igangsætter leg, og hvordan de understøtter, at alle børn inddrages i børnefællesskabet. Området Leg og aktiviteter afdækker også en række af de andre dimensioner, såsom Børnefællesskaber, Børnesyn og børneperspektiver samt Børn i udsatte positioner. Eksempler på konkrete observationspunkter under dette område er: "*Børnene har mulighed for længerevarende lege uden at blive afbrudt*", "*Pædagogen indretter og forandrer aktiviteten i forhold til børnenes engagement og motivation*", "*Pædagogen er aktiv i forhold til at facilitere og udfordre legen, hvis der er behov for det, fx i forhold til at støtte børn, der har svært ved at lege*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 80-82).

Ud over det særskilte område Leg og aktivitet indgår leg også i en række af de andre områder, fx i området Fysiske omgivelser, hvor der ses på legematerialer og tilgængelighed, fx: "*Materialer og legetøj er velholdte og intakte*" og "*Materialer og legetøj er tilgængelige for børnene, så de ikke behøver bede pædagogerne om dem*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 66-67). Dimensionen afdækkes også under området Demokrati og deltagelse, hvor der samtidig er fokus på børneperspektiver: "*Børnene har indflydelse på leg og selvvalgte* aktiviteter" samt "*Børnene vælger selv, hvem de vil lege med*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 91). Leg er også indeholdt i et observationspunkt under kommunikation og sprog "*I den daglige praksis lægges der vægt på, at der leges med sprog gennem rytmik, sproglege, vittigheder, sange o.l.*" (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 103).

4.3 LSP-kortlægning

LSP-kortlægningen kortlægger en lang række forhold ved kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Redskabet adskiller sig dog fra de andre redskaber ved at være et selvrapporteringsredskab. Derudover er der også en del spørgsmål, som ikke måler strukturel eller proceskvalitet, men i stedet har fokus på børnenes udvikling. Der indgår fx test af børnenes færdigheder inden for bl.a. sprog og matematik, men også spørgsmål, hvor det pædagogiske personale skal vurdere barnets sociale færdigheder, personlige udvikling, trivsel, kommunikation og sprog samt motorik, som alle ser på børnenes udbytte. Fx skal personalet svare på om barnet: "*Lytter til andre og er indfølende*", "*Tager hensyn til andre i leg*", "*Virker trist, ked af det eller deprimere*t", "*Kan udtale alle stavelserne i et ord*" og "*Kan hoppe, trille og dreje rundt om sig selv*" (https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud).

Nedenfor ses de dimensioner, som den videnskabelige referencegruppe har udpeget, som indgår i redskabet:

- Børneperspektiver
- Interaktioner mellem barn og voksen
- Fysisk læringsmiljø
- Børnefællesskaber
- Forældresamarbejde.

Dimensionerne Omsorg, Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen og Børn i udsatte positioner afdækkes ikke direkte i kortlægningen. Det er dog fx muligt indirekte at sætte fokus på, hvilke børn der er i en udsat position ift. deltagelse i børnefællesskabet, gennem skemaet til børnene, hvor følgende spørgsmål eksempelvis stilles: "*Jeg har altid nogen at lege med, når jeg er i børnehave*", "*Jeg har en god ven i børnehaven*" og "*Der er ingen, der siger grimme ting til mig i børnehaven*" (https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud). Her kan børn, som svarer uenig til ovenstående, betragtes som udsatte. Der indgår enkelte spørgsmål, hvor leg indgår, men det er ikke legen, som er det primære fokus i spørgsmålet, fx "*Jeg har altid nogen at lege med, når jeg er i børnehave*" og "*Børnene viser gennemgående stor interesse for at lege, når jeg er sammen med dem*". Det primære fokus i førstnævnte er barn-barn-relationen, mens det primære fokus i sidstnævnte er børneperspektiver og interaktion mellem barn og personale (https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud).

4.3.1 Børneperspektiver, børnefællesskab og interaktion mellem barn og personale

Dimensionen Børneperspektiver afspejles i høj grad i redskabet, da børn i alderen 4-6 år selv bliver stillet en række spørgsmål om deres opfattelse af det pædagogiske læringsmiljø, herunder deres trivsel, forholdet til personalet og de andre børn. Samtlige 20 spørgsmål til børnene afdækker dermed dimensionen Børneperspektiver. Blandt disse spørgsmål er der også spørgsmål, som måler dimensionen børnefællesskaber ud fra børnenes perspektiver, fx: "*Jeg bliver aldrig drillet i børnehaven",* og spørgsmål, som beskriver børnenes opfattelse af interaktionen mellem barn og personale, fx*: "De voksne i børnehaven vil gerne høre, når jeg fortæller noget*" (https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud).

Personalet skal desuden også selv vurdere kvaliteten af deres interaktion med børnene gennem en række spørgsmål, fx: "*Vi prioriterer altid gode samtaler med børnene*" og "*Børnene viser gennemgående stor interesse for at lege, når jeg er sammen med dem*" https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud).

4.3.2 Fysisk læringsmiljø

Dimensionen Fysisk læringsmiljø afdækkes også i redskabet, idet både personale og ledelse skal foretage en vurdering af det fysiske læringsmiljø, herunder pladsforhold, hvilke materialer der er til rådighed, og hvilken stand disse materialer er i. Eksempler herpå er: "*Det fysiske miljø i institutionen er pænt og ordentligt og vedligeholdelsen i institutionen er god*", "*Institutionens fysiske rammer er gode og tilgodeser i høj grad de behov, som børnene har for at udfolde sig såvel med fysiske som mere stillesiddende aktiviteter*" og "*Der er et varieret udvalg af bøger, som taler til børnenes forskellige interesse*" (https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud).

4.3.3 Forældresamarbejde

Flere spørgsmål går på forældresamarbejdet, og forældrene skal også besvare en række spørgsmål om deres oplevelse, samarbejde og tilfredshed med daginstitutionen. Derudover skal personalet også tage stilling til, hvordan de opfatter forældresamarbejdet. Et konkret eksempel på forældrenes opfattelse af forældresamarbejde er følgende: "*Personalet informerer os om, hvordan de arbejder med børns udvikling og trivsel*" (https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud). Personalet og ledelsen skal ligeledes vurdere, hvordan de opfatter forældresamarbejdet, fx gennem følgende spørgsmål: "*Der er generelt en god dialog mellem forældre og personale i institutionen*" og "*Vi inddrager forældrene i, hvordan vi i fællesskab kan samarbejde om at støtte barnets udvikling og trivsel*" (https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud).

4.4 SSTEW

Redskabet måler det pædagogiske læringsmiljø baseret på 160 udsagn fordel på 14 punkter inden for fem underskalaer:

1. Opbygge tillid, selvtillid og selvstændighed
2. Social og følelsesmæssig trivsel
3. Understøtte og udvide sprog og kommunikation
4. Understøtte læring og kritisk tænkning
5. Vurdere læring og sprog.

Punkterne og de dertilhørende udsagn i SSTEW har overvejende fokus på dimensionen Interaktioner mellem barn og personale, mens der også er enkelte punkter, som har fokus på dimensionerne Børnesyn og børneperspektiver, Børnefællesskaber, Leg og Fysiske læringsmiljø. Eksempel på det fysiske læringsmiljø er fx: "*Børnene har adgang til rekvisitter og dukker til at understøtte deres genfortællinger og bruge i fri leg*" (Siraj et al., 2018, s. 31). Men det primære fokus er på dimensionen Interaktioner mellem barn og voksen.

Flere af de andre dimensioner fra den videnskabelige referencegruppe er ikke afdækket. Det gælder dimensionerne Pædagogiske læringsmiljøer hele dagen, Børn i udsatte positioner og Atmosfæren/stemningen. Der er eksempelvis ikke udsagn vedr. rutinesituationer eller overgange,

som netop afspejler det pædagogiske læringsmiljø, som noget der finder sted hele dagen. Dimensioner som Arbejdsdeling/organisering og Omsorg er dækket i begrænset omfang.

4.4.1 Interaktioner mellem barn og personale, børneperspektiver og børnefællesskaber

Dimensionen Interaktioner mellem barn og personale er den dimension, som afdækkes i størst omfang i redskabet. En stor del af observationsudsagnene beskriver, hvordan personalet agerer i deres interaktion med børnene, i deres observation af børnene og i deres observation af børnenes indbyrdes interaktioner. Der er derfor mange udsagn, som beskriver interaktionen mellem barn og personale, og hvordan personalet fremtræder i interaktionen både kropsligt og verbalt, fx: "*Personalet er varmt, venligt og rolige. De bruger beroligende gestus, fysisk nærhed, klap og knus, når det er nødvendigt og passende*" og "*Personalet bruger forskelligt tonefald til at understøtte interesser, begejstring, udtrykke følelser, berolige børn og understøtte forståelse"* (Siraj et al., 2018, s. 22, 27). Der er også udsagn, som går på den opmærksomhed og støtte, som personlet giver hvert enkelt barn, fx *"Personalet udviser opmærksomhed i forhold til det enkelte barn, giver ekstra støtte og tillader mere fleksibilitet "*(Siraj et al., 2018, s. 16), "*Personalet tilbyder velvilligt hjælp, hvis børnene for eksempel kæmper med en igangværende opgave*" og "*Der gives uden videre ros og opmuntring, når det er passende"* (Siraj et al., 2018, s. 28). Der er også eksempler på, hvordan personalet responderer på børnenes behov: "*Personalet er lydhørt over for børnenes behov, følelser og humør. De leger eventuelt med børnene, er livlige og har det sjovt med dem og understøtter positive følelser*" (Siraj et al., 2018, s. 22).

I flere af observationsudsagnene omhandlende interaktioner mellem barn og personale indgår dimensionerne Børneperspektiver og Børnesyn også. Eksempler på børneperspektiver ses i i følgende tre udsagn: "*Personalet beder børnene vælge sange, rim, historier eller bøger og taler med dem, om deres valg*" (Siraj et al., 2018, s. 31), "*Planlægning er fleksibel over for børnenes behov. Den kan ændres i forhold til børnenes pludseligt opståede interesser, og/eller man dropper aktiviteter, hvis ingen har lyst til at lave dem*" (Siraj et al., 2018, s. 20) og "*Man besøger steder, der interesserer børnene, eller for at udvide deres viden og erfaring*" (Siraj et al., 2018, s. 29).

Enkelte observationspunkter har fokus på, hvordan personalet understøtter børnefællesskaberne, fx: "*Personalet kommenterer løbende enkeltpersoners eller små gruppers handlinger osv. for at støtte længere lege og interaktioner med andre børn*" (Siraj et al., 2018, s. 24). Der er også udsagn, som forholder sig til, hvordan personalet interagerer med det enkelte barn i aktiviteter med hele børnegruppen, fx "*De fleste børn får interaktiv opmærksomhed en-til-en mere end en gang under en aktivitet*", og "*Selvom personalet eventuelt fokuserer på enkelte barn, føler ingen af de andre børn i gruppen sig ekskluderet*" (Siraj et al., 2018, s. 28).

4.4.2 Evalueringskultur og forældresamarbejde

Dimensionen Evalueringskultur dækkes særskilt i redskabet, hvor to af punkterne har fokus på evaluering. Det drejer sig om punkterne Bruge vurdering til at understøtte og udvide læring og kritisk tænkning og Vurdere sprogudvikling. Her er der udsagn omhandlende, hvordan personalet bruger vurderinger til at følge børnenes udvikling, og hvordan disse vurderinger bruges til at understøtte børnenes udvikling og i forældresamarbejdet. Eksempler på udsagn vedr. evaluering af børns udvikling er: "*Børnene vurderes for at gøre personalet opmærksom på eventuelle sprogudviklingsvanskeligheder, og deres fremskridt bliver nøje monitoreret"* og "*Personalet vurderer og monitorer børnenes sprogudvikling i forhold til ekspressivt sprog, forståelse, og hvordan de bruger deres sprog til at dele meninger med andre"* (Siraj et al., 2018, s. 39).

Eksempler på, hvordan disse vurderinger bruges ind i forældresamarbejdet, er følgende udsagn: ”*Personalet bruger vurderinger til at vise barnets udvikling for forældrene/omsorgspersonerne og for at lette overgange”* (Siraj et al., 2018, s. 37) og ”*Personalet deler deres vurderinger med forældre/omsorgspersoner og støtter dem i at lege med børnene derhjemme for at understøtte deres udvikling*” (Siraj et al., 2018, s. 39). Der er også et udsagn om, hvordan personalet bruger vurderinger til udvikling af praksis: ”*Personalet bruger vurderinger i forhold til fremtidig praksis, at planlægge voksenguidede aktiviteter og materialer/ressourcer i daginstitutionen*” (Siraj et al., 2018, s. 37).

4.4.3 Leg

Dimensionen Leg er ikke et særskilt fokus i redskabet, men det indgår som observationsudsagn under en række af punkterne og nævnes eksplicit i punktet: Opmuntre til at vælge og selvstændig leg under underskala 1: opbygge tillid, selvtillid og selvstændighed. Under dette punkt er der flere eksempler på observationsudsagn vedrørende leg, fx: ”*Personalet udviser glæde og har det sjovt, når de ser på eller deltager i børnenes leg. De arrangerer nye lege, hvis børnene beder om det*” (Siraj et al., 2018, s. 18). Eksempler på konkrete udsagn fra andre punkter, hvor leg indgår, er: ”*Personalet opmuntrer børnene til at lege side om side og giver dem ekstra legetøj/rekvisitter og resurser, så legen kan fortsætte. Mens børnene leger videre sammen, støtter personalet dem i at hjælpe hinanden og deles om tingene*” (Siraj et al., 2018, s. 22). Et andet eksempel ses under punktet Opmuntre til vedvarende fælles tænkning gennem fortælling, samvær om bøger, sang og rim: ”*Personalet synger og deltager i rim- og ordlege, men de leger og interagerer med børn under andre aktiviteter*” (Siraj et al., 2018, s. 31).

5 Kvalitet

I dette kapitel præsenteres EVA's vurdering af de fem redskabers kvalitet ud fra de tre parametre gennemsigtighed, pålidelighed og gyldighed. Vurderingen er foretaget som en del af opdateringen af EVA's håndbog *Måleredskaber i dagtilbud*, som blev offentliggjort i november 2021. Vurderingen bygger på en litteratursøgning efter relevant litteratur om redskabernes kvalitet.

Litteratursøgningen er foretaget i udvalgte databaser, eksempelvis ERIC og NB-ECEC. Der er ligeledes gennemført to høringsrunder blandt udviklere af redskaberne og forlagene for at sikre, at alle tilgængelige kilder til viden om redskaberne og redskabernes kvalitet er inddraget.

5.1 Grundlag for EVA's vurdering af redskaberne

De tre parametre gennemsigtighed, pålidelighed og gyldighed er centrale for alle typer af måleredskaber. Det er krævende og tager lang tid at udvikle et redskab, der lever op til disse krav. Derfor kan man ikke gå ud fra, at et redskab opfylder kravene, medmindre det er dokumenteret. Et redskabs kvalitet kan ikke vurderes én gang for alle. Det tager tid at indsamle data, som kan dokumentere kvaliteten. Derfor går der et stykke tid, fra et redskab er udviklet, til der eksisterer solid dokumentation. Ideelt set bør redskabers kvalitet altid afprøves i uafhængige studier. Det vil sige af andre end dem, der har været med til at udvikle redskabet. Nogle redskaber har eksisteret i mange år og er grundigt undersøgt. Andre er nye, og der er derfor ikke gennemført så mange studier af dem, eller de har endnu ikke været underkastet systematisk kvalitetskontrol. EVA har i sin vurdering af redskaberne i håndbogen undersøgt, hvilken dokumentation der foreligger for redskabernes gennemsigtighed, pålidelighed og gyldighed, og på den baggrund foretaget en vurdering af redskabet.

5.1.1 Gennemsigtighed

Redskabets gennemsigtighed handler om, hvorvidt det fremgår tydeligt, hvordan redskabet er udviklet og på hvilket vidensgrundlag, dvs. om redskabet er baseret på solid viden. Hermed menes, at det skal være tydeligt, at redskabets konstruktion understøtter, at der er tale om relevant iagttagelse, dvs. at redskabets delelementer, fx et redskabs forskellige spørgsmål eller udsagn, er udvalgt, fordi de netop bygger på viden om det målte. Hvis et redskab har til formål at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, så er et redskab gennemsigtigt, hvis det fremgår tydeligt, at redskabet er opbygget ud fra viden om, hvad et godt pædagogisk læringsmiljø består af. Solid viden vil i mange tilfælde være forskningsbaseret. Gennemsigtighed handler også om, hvorvidt redskabet tydeligt beskriver, hvad det har til hensigt at måle, fx sproglig udvikling, og hvilken forståelse af måleområdet redskabet bygger på.

Konkret er det vurderet, om følgende er beskrevet i redskabet eller i tilhørende litteratur:

1. Baggrund: Fremgår det, hvordan redskabet er udviklet?

2. Beskrivelse af måleområdet: Fremgår det af redskabet, hvad det har til hensigt at måle, og hvordan det konkrete måleområde skal forstås?
3. Vidensgrundlag: Er det tydeligt beskrevet, hvilket vidensgrundlag redskabet og de dertilhørende målepunkterne er opbygget efter?

5.1.2 Pålidelighed

Redskabets pålidelighed (reliabilitet) handler om, hvorvidt redskabet måler præcist. Dvs. om redskabet giver de samme resultater, hver gang det bruges, og at tilfældige målefejl er minimineret. Der er flere måder, hvormed man kan vurdere pålideligheden af et redskab. Konkret er det vurdereret, om følgende forhold er undersøgt:

1. Intern konsistens (hvor godt hænger redskabets delelementer sammen, fx underspørgsmål inden for samme skala/dimension?)
2. Om redskabet måler stabilt over tid
3. Om redskabet måler stabilt på tværs af personer
4. Om redskabets pålidelighed er undersøgt af andre end udviklerne.

På baggrund af en gennemgang af den indhentede litteratur og dokumentation er der foretaget en vurdering af redskabets pålidelighed, hvor redskaberne er placeret i en af fire kategorier:

1. Redskabets pålidelighed er i høj grad dokumenteret
2. Redskabets pålidelighed er i nogen grad dokumenteret
3. Redskabets pålidelighed er i mindre grad dokumenteret.
4. Redskabets pålidelighed er ikke dokumenteret.

5.1.3 Gyldighed

Redskabets gyldighed (validitet) handler om, hvorvidt redskabet måler det, det har til hensigt at måle.

Vi har foretaget vurderingen på baggrund af en afdækning af, hvilke gyldighedstest der er foretaget, og hvorvidt redskabets gyldighed er undersøgt af andre end udviklerne selv.

Konkret er det vurderet, om følgende forhold er undersøgt:

1. Strukturel validitet (handler om, hvorvidt redskabets struktur eller fx inddeling af temaer er retvisende, dvs. redskabets dimensionalitet. Kan undersøges med faktoranalyse)
2. Sammenhæng med andre redskaber (samtidig kriterievaliditet)
3. Sammenhæng med outcomes (præditiv kriterievaliditet)
4. Facevaliditet og/eller indholdsvaliditet
5. Om redskabets gyldighed er undersøgt af andre end udviklerne selv.

På baggrund af en gennemgang af den indhentede litteratur og dokumentation er der foretaget en vurdering af redskabets gyldighed, hvor redskaberne er placeret i en af fire kategorier:

1. Redskabets gyldighed er i høj grad dokumenteret.
2. Redskabets gyldighed er i nogen grad dokumenteret.
3. Redskabets gyldighed er i mindre grad dokumenteret.
4. Redskabets gyldighed er ikke dokumenteret.

Nedenfor ses et overblik over vurderingen af redskaber. Vurderingen uddybes yderligere i afsnit 6.2-6. 6

TABEL 5.1

Samlet oversigt over redskaber til måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø

I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Ikke dokumenteret

Ja	Delvist	Nej

Måleområde	Redskab	Målgruppe	Gennem-sigtigt	Pålidelighed dokumenteret	Gyldighed dokumenteret
	ECERS-3	Børn i daginstitution, 3-5 år	Ja	I høj grad	I høj grad
	ITERS-3	Børn i daginstitution, 0-36 måneder	Ja	I høj grad	I høj grad
	KIDS (2. udgave)	Børn i daginstitution, 0-6 år	Ja	I nogen grad	*I nogen grad*
	LSP-kortlægning	Børn i daginstitutioner i alderen 0-6 år.	Delvist	I mindre grad	I nogen grad
	SSTEW	Børn i daginstitution i alderen 2-5 år.	Ja	I høj grad	I høj grad

5.2 ECERS-3

5.2.1 Gennemsigtighed

Redskabet er gennemsigtigt:

- Baggrund: Baggrunden for udviklingen af redskabet er beskrevet.

- Beskrivelse af måleområdet: Det fremgår, at redskabet har til hensigt at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, og redskabets forståelse af det pædagogiske læringsmiljø er beskrevet.
- Vidensgrundlag: Redskabet indeholder en beskrivelse af det forskningsmæssige vidensgrundlag, som det bygger på, og en række baggrundsartikler udfolder, hvordan redskabet er udviklet med udgangspunkt i forskning og praksis. I selve redskabet fremgår det ikke, hvilket forskningsmæssigt vidensgrundlag som målepunkterne (de seks delskalaer) bygger på, men dette udfoldes i tilhørende litteratur.

5.2.2 Pålidelighed

Redskabets pålidelighed er i høj grad dokumenteret.

Som en del af revisionen af redskabet er der gennemført statistiske analyser, som undersøger, hvorvidt redskabet måler præcist. Dvs. hvordan redskabets delelementer hænger sammen. Her viser analysen, at redskabet måler pålideligt. Samme resultater findes for de tidligere versioner af ECERS. Det er også dokumenteret, at redskabet måler læringsmiljøkvalitet konsistent, når forskellige personer foretager observation på samme gruppe. Dette er også dokumenteret i en dansk kontekst. Det er også dokumenteret, at redskabet måler stabilt over tid. Det bemærkes dog, at størstedelen af studierne undersøger de tidligere versioner af redskabet. Redskabets pålidelighed er undersøgt af andre end udviklerne selv.

5.2.3 Gyldighed

Redskabets gyldighed er i høj grad dokumenteret.

Eftersom ECERS-3 er forholdsvis nyudviklet, er de fleste studier af redskabets gyldighed baseret på tidligere versioner af ECERS. Særligt de tidligere versioners gyldighed understøttes i international forskning og i et enkelt dansk studie. De internationale studier (med få undtagelser) finder en sammenhæng mellem ECERS-score og børns senere udvikling, fx hvordan de klarer sig sprogligt. Sammenhængens styrke er dog varierende. Der er også studier, som finder en sammenhæng mellem målinger med ECERS-redskabet og andre redskaber til måling af læringsmiljøkvalitet, hvilket også understøtter redskabets gyldighed. Redskabet er dog blevet kritiseret for selve konstruktionen (dimensionalitet), hvilket har betydning for redskabets gyldighed. Redskabets gyldighed er undersøgt af andre end udviklerne selv.

5.3 ITERS-3

5.3.1 Gennemsigtighed

Redskabet er gennemsigtigt:

- Baggrund: Baggrunden for udviklingen af redskabet er beskrevet.
- Beskrivelse af måleområdet: Det fremgår, at redskabet har til hensigt at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, og redskabets forståelse af det pædagogiske læringsmiljø er beskrevet.

- Vidensgrundlag: Redskabet indeholder en beskrivelse af det forskningsmæssige vidensgrundlag, som det bygger på. Det er dog ikke tydeligt, hvilket vidensgrundlag de enkelte målepunkter (de seks delskalaer) bygger på.

5.3.2 Pålidelighed

Redskabets pålidelighed er i høj grad dokumenteret.

Som en del af revisionen af redskabet er der gennemført statistiske analyser, som undersøger, hvorvidt redskabet måler præcist. Dvs. hvordan redskabets delelementer hænger sammen. Her viser analysen, at redskabet måler pålideligt. Samme resultater findes for de tidligere versioner af ITERS. Det er også dokumenteret, at redskabet måler læringsmiljøkvalitet konsistent, når forskellige personer foretager observation på samme gruppe. Der foreligger ikke dokumentation for redskabets stabilitet over tid, og redskabets pålidelighed er ikke undersøgt i en dansk kontekst.

Eftersom ITERS-3 er et forholdsvist nyt redskab, er der ikke andre end udviklerne selv, som har undersøgt redskabets pålidelighed. Flere uafhængige forskere har dog undersøgt tidligere versioners pålidelighed og finder, at de tidligere versioner måler pålideligt.

5.3.3 Gyldighed

Redskabets gyldighed er i høj grad dokumenteret.

Gyldigheden af redskabets tidligere versioner er understøttet af international forskning med få undtagelser. Flere studier har påvist en sammenhæng mellem ITERS-scoren (ITERS og ITERS-R) og børns senere udvikling, men graden af sammenhængen har dog været relativt lille.[14] Der er ligeledes studier, som finder en sammenhæng mellem målinger foretaget med ITERS-redskabet og andre redskaber, som også har til hensigt at måle læringsmiljøkvalitet, hvilket understøtter gyldigheden. Redskabets gyldighed er også undersøgt af andre end udviklerne selv. Eftersom ITERS-R's gyldighed er veletableret, og den nuværende reviderede version fastholder det oprindelige redskabs grundlæggende egenskaber, har udviklerne ikke fundet det nødvendigt at undersøge gyldigheden af ITERS-3 yderligere på nuværende tidspunkt. Gyldigheden af redskabet (alle versioner) er ikke undersøgt i en dansk kontekst.

5.4 KIDS 2. reviderede udgave

5.4.1 Gennemsigtighed

Redskabet er gennemsigtigt:

1. Baggrund: Baggrunden for udviklingen af redskabet er beskrevet.
2. Beskrivelse af måleområdet: Det fremgår, at redskabet har til hensigt at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, og redskabets forståelse af det pædagogiske læringsmiljø er beskrevet.

14 Se også resultaterne fra sammenhængsanalyserne i GoBAN i leverance 3.

3. Vidensgrundlag: Redskabet indeholder en beskrivelse af det forskningsmæssige vidensgrundlag, som det bygger på, og det fremgår tydeligt, hvilket vidensgrundlag de enkelte målepunkter (de ni områder) bygger på.

5.4.2 Pålidelighed

Redskabets pålidelighed er i nogen grad dokumenteret.

Som en del af revisionen af redskabet har udviklerne i samarbejde med en ekstern forsker gennemført statistiske analyser, som undersøger, hvorvidt redskabet måler præcist. Dvs. hvordan redskabets delelementer hænger sammen. Her viser analysen, at redskabet måler pålideligt. Samme analyse viser også, at redskabet måler læringsmiljøkvaliteten konsistent, når forskellige personer foretager observationer på samme gruppe. Der foreligger samtidig dokumentation for, at valget af enten ekstern eller intern observatør kan påvirke resultatet. Eksterne observatører har en tendens til at vurdere lavere kvalitet sammenlignet med interne observatører. Det er ikke undersøgt, om redskabet måler stabilt over tid. Redskabets pålidelighed er ikke undersøgt af andre eksterne ud over det førnævnte samarbejde mellem den eksterne forsker og udviklerne.

5.4.3 Gyldighed

Redskabets gyldighed er i nogen grad dokumenteret.

Redskabets gyldighed er blevet undersøgt i samarbejdet med den eksterne forsker, hvor det overordnet konkluderes, at redskabet er velfungerende. Derudover er der foretaget en indholdsvalidering, hvor de enkelte måleområder er sammenholdt med forskningen på området, hvilket også understøtter redskabets gyldighed. Der er også fundet en sammenhæng mellem sprogvurdering i 0. klasse og KIDS-scoringer på både relationer, fysiske omgivelser og leg og aktivitet, hvilket ligeledes understøtter redskabets gyldighed. Der foreligger ikke dokumentation for, at andre end udviklerne har undersøgt redskabets gyldighed, men udviklerne oplyser, at en række igangværende forskningsprojekter bl.a. har til formål at sammenligne KIDS med ECERS-3, som også er et redskab til måling af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø.

5.5 LSP-Kortlægning

5.5.1 Gennemsigtighed

Redskabet er delvist gennemsigtigt:

- Baggrund: Baggrunden for udviklingen af redskabet er beskrevet.
- Beskrivelse af måleområdet: Det fremgår, at redskabet har til hensigt at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, men redskabets konkrete forståelse af det pædagogiske læringsmiljø beskrives ikke.
- Vidensgrundlag: Udviklerne oplyser, at redskabet bygger på forskning, men det fremgår ikke af selve redskabet. I tilhørende litteratur fremgår det forskningsmæssige vidensgrundlag, som målepunkterne er opbygget på baggrund af, og udviklerne refererer til, at redskabets spørgsmål tidligere er brugt i en række undersøgelser i både danske og norske dagtilbud, samt at alle spørgsmål er testet og anvendt i store undersøgelser.

5.5.2 Pålidelighed

Redskabets pålidelighed er i mindre grad dokumenteret.

Udviklerne har løbende foretaget statistiske analyser, som viser, at redskabets pålidelighed for det meste er tilfredsstillende. Der er imidlertid nogle udfordringer med pålideligheden i enkelte af spørgsmål i spørgeskemaet til børnene. I redskabets tilhørende vejledning findes et afsnit om pålidelighed, men de konkrete undersøgelser af redskabets pålidelighed præsenteres ikke her. Der foreligger ikke dokumentation for, at redskabet måler stabilt over tid. Det foreligger ikke dokumentation for, at redskabet måler konsistent, når forskellige pædagoger vurderer samme barn. Det bemærkes dog her, at det ikke er meningsfuldt at undersøge konsistens på tværs af personer i de dele af redskabet, som måler individuel holdning, fx spørgeskemaet henvendt til ledelse eller personalets trivsel. Der foreligger ikke dokumentation for, at andre end udviklerne selv har undersøgt redskabets pålidelighed.

5.5.3 Gyldighed

Redskabets gyldighed er i nogen grad dokumenteret.

Udviklerne har foretaget forskellige analyser, som undersøger redskabets gyldighed. Gennem statistiske analyser er det undersøgt, om kortlægningens spørgsmål i sin udformning dækker de tiltænkte begreber, som de skal måle, ved bl.a. at undersøge, om de spørgsmål, som er tænkt til at høre sammen, rent faktisk fungerer sammen. Udviklerne konkluderer her, at resultaterne er tilfredsstillende, hvilket understøtter redskabets gyldighed. Udviklerne påpeger en opmærksomhed ift. gyldighed, når børn skal besvare spørgsmål. Her kan fx børnenes hukommelse og deres oplevelser i dagtilbuddet den aktuelle dag spille ind på børnenes besvarelser og dermed påvirke målingen. Derudover fremhæver udviklerne, at programdeltagerne/brugerne finder kortlægningerne nyttige i forhold til arbejdet med at styrke de pædagogiske miljøer og aktiviteter.

5.6 SSTEW

5.6.1 Gennemsigtighed

Redskabet er gennemsigtigt:

- Baggrund: Baggrunden for udviklingen af redskabet er beskrevet.
- Beskrivelse af måleområdet: Det fremgår, at redskabet har til hensigt at måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø med særligt fokus på, hvordan læringsmiljøet understøtter barnets socioemotionelle og kognitive udvikling, og redskabets forståelse af det pædagogiske læringsmiljø er beskrevet.
- Vidensgrundlag: Redskabet indeholder en beskrivelse af det forskningsmæssige vidensgrundlag, som det bygger på. Det er dog ikke tydeligt, hvilket vidensgrundlag de enkelte målepunkter (de fem underskalaer) bygger på.

5.6.2 Pålidelighed

Redskabets pålidelighed er i høj grad dokumenteret.

Der er gennemført en statistisk analyse af, hvorvidt redskabet måler præcist. Dvs. hvordan redskabets delelementer hænger sammen. Her viser analysen, at redskabet måler pålideligt. Det er også dokumenteret, at redskabet måler læringsmiljøkvalitet konsistent, når forskellige personer foretager observation på samme gruppe. Det er ikke undersøgt, om redskabet måler stabilt over tid, og pålideligheden er ikke undersøgt i en dansk kontekst. Redskabets pålidelighed er også undersøgt af andre forskere, dog i samarbejde med nogle af redskabets udviklere.

5.6.3 Gyldighed

Redskabets gyldighed er i høj grad dokumenteret.

Der er gennemført statistiske analyser af redskabets gyldighed. Gyldigheden er bl.a. undersøgt ved at sammenholde SSTEW med andre redskaber, der også har til hensigt at måle aspekter inden for læringsmiljøkvalitet (herunder ECERS-E og FCCERS-R). Analyserne finder, at der er en sammenhæng mellem redskabernes vurdering af læringsmiljøkvalitet, hvilket understøtter gyldigheden af SSTEW. Derudover er der også fundet en sammenhæng mellem læringsmiljøkvalitet målt med SSTEW og børns talforståelse senere hen. Samtidig er der dog ikke fundet en sammenhæng med andre relevante læringsoutcome som fx sproglig udvikling. Dette kan ses som en begrænsning af redskabets gyldighed. Redskabets gyldighed er også undersøgt af andre end udviklerne selv, men gyldigheden er ikke undersøgt i en dansk kontekst.

6 Anvendelighed

I dette kapitel præsenteres redskabernes anvendelighed i forhold til følgende parametre:

- Forudsætninger
- It-understøttelse
- Licensforhold og ophavsret
- Vejledning/retningslinjer
- Mulighed for tilpasninger
- Økonomi.

Redskabernes anvendelighed opsamles i nedenstående tabel og hvert enkelt redskab uddybes i kapitlets resterende afsnit.

Redskab	Forudsætninger	It	Licensforhold og ophavsret	Vejledning /retningslinjer	Mulighed for tilpasning	Økonomi (ekslusive moms)
ECERS-3	Kræver certificering Observation i mindst tre timer.	P.t. ikke It-understøttet. Hogrefe forventer at udgive It-understøttelse i løbet af 2022. Ikke afklaret om der kan udlånes rettigheder samt pris på digital løsning.	Omfattet af ophavsret Forhandler: Hogrefe Psykologisk Forlag. Sprogin udbyder certificering af observatører.	Ja.	Nej. Yderligere spørgsmål/målinger skal gennemføres selvstændigt.	11.900 kr. pr. observation af tre timers varighed på én stue.
ITERS-3	Kræver certificering. Observation i mindst tre timer.	P.t. ikke It-understøttet. Hogrefe forventer at udgive It-understøttelse i løbet af 2022. Ikke afklaret, om der kan udlånes rettigheder	Omfattet af ophavsret Forhandler: Hogrefe Psykologisk Forlag. Sprogin udbyder certificering af observatører.	Ja.	Nej. Yderligere spørgsmål/målinger skal gennemføres selvstændigt.	11.900 kr. pr. observation af tre timers varighed på én stue

Redskab	Forudsætninger	It	Licensforhold og ophavsret	Vejledning /retningslinjer	Mulighed for tilpasning	Økonomi (ekslusive moms)
		samt pris på digital løsning.				
KIDS (2. udgave)	Kræver ikke særlig certificering. Brug af uddannede KIDS konsulenter anbefales dog. Observation hen over en hel dag (7 timer).	Ja. KIDS Online.	Forhandler: Dansk Psykologisk Forlag (redskab+ it-understøttelse) .	Ja.	Muligt at opdele redskabet. Ikke muligt at tilføje spørgsmål. Der kan dog stilles spørgsmål efter endt observation.	13.800 kr. pr. observation.
LSP-kortlægning	Kræver ikke særlige forudsætninger af udfylde skemaet. Der skal udformes en databehandleraftale mellem Aalborg Universitet og deltagende databehandlere. 5-15 minutter for hver informantgruppe at udfylde.	Ja.	Der skal indgås aftale med Aalborg Universitet.	Ja.	Ikke muligt at opdele redskabet. Muligt at tilføje nye spørgsmål mv.	4,3 mio for kortlægning i 91 institutioner i 56 kommuner.
SSTEW	Kræver ikke særlig certificering. Deltagelse i kursus anbefales. tre-fire timers observation + tid til efterfølgende bearbejdning. Anbefales at anvendes i supplement med ERS-redskab.	Nej. Er dog juridisk muligt at udarbejde en it-understøttelse.	Omfattet af ophavsret. Forhandler: Dafolo.	Ja.	Ikke afklaret. Kontakt Denise Kingston, som er engelsk udvikler af redskabet.	Ikke afhængig af certificering. Økonomi afhænger af tid og køb af materialet.

6.1 ECERS-3

6.1.1 Forudsætninger og ressourceforbrug

Redskabet kræver særlig certificering. For at blive certificeret observatør skal man gennemgå flere dages træning, hvor man trænes i at score konsistent. Det indebærer, at man som minimum opnår 85 % overensstemmelse med scoringer, der er foretaget af en erfaren observatør/supervisor. Certificering koster ca. 16.000 pr. observatør.

Afhængigt af scoringsmetode skal der afsættes en sammenhængende periode på mindst tre timer pr. gruppe til observation. Observationen skal finde sted i den tid, hvor der er flest børn til stede. Derudover skal der påregnes tid til undersøgelse af grovmotoriske arealer, fx hvis legepladsen ikke benyttes under observationen, materialer osv. samt beregning af scoren.

6.1.2 It-understøttelse

Redskabet er p.t.. ikke it-understøttet.

Er der planer, om at redskabet skal it-understøttes?
Er det juridisk muligt, at EVA i samarbejde med en it-leverandør udvikler en it-understøttet version af redskabet?

6.1.3 Svar fra udviklere/forlag:

Vi forventer at udgive it-understøttelse af måleredskaberne ECERS-3 og ITERS-3 i løbet af 2022. Om dette udelukkende bliver på Hogrefes egen onlineportal (til pædagogiske materialer), eller om der også kan udlånes rettigheder til en national it-løsning, afventer fortsat drøftelse med originalforlaget. Prisen på digital afvikling afventer ligeledes drøftelser med originalforlaget. Vi forventer dog, at det som minimum ikke bliver dyrere end at foretage måling med de nuværende, trykte materialer, og vi forventer også, at prisen vil kunne afhænge af det antal målinger, der bliver tale om i en eventuel national kvalitetsundersøgelse.

6.1.4 Licensforhold og anvendelse

Redskabet er omfattet af ophavsret. Hogrefe Psykologisk Forlag forhandler den danske version af redskabet, mens virksomheden Sprogin udbyder certificering af observatører.

6.1.5 Vejledning og retningslinjer

Redskabet indeholder en grundig vejledning i gennemførelse af observation og beregning af score. I redskabets vejledning understreges vigtigheden af, at observatøren påvirker miljøet så lidt som muligt under observationen, og vejledningen opstiller krav og råd til observatøren. I redskabets vejledning forholder man sig ikke til, hvorvidt forældre eller børn skal inddrages eller orienteres om observationen eller resultaterne.

6.1.6 Økonomi

Hvad vil det forventes at koste, hvis redskabet bruges til at gennemføre en national undersøgelse af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud? (ca. estimat –angiv gerne pr. observation).

6.1.7 Svar fra forlag:

Nedfor ses, som forespurgt, prisoplæg/eksempler på observationer (samt køretid) foretaget i hhv.: Aalborg Kommune (Farstrup), Odense Kommune (Bellinge) og Vordingborg Kommune (Møn).

På et større tilbud på opgaven beregnes køretiden ud fra de lokationer, der udvælges og aftales. Hvis et nationalt projekt initieres, foreslår UCN, at observatører fra Professionshøjskolen Absalon inddrages som observatører, således at kørsels- og overnatningsudgifter minimeres.

6.1.8 Observationer

Prisen pr. observation er inkl. formøde i institutionen, indtastning af scores samt prosa i Survey Exact og intern forskningsvalidering af indtastninger.

NB. For hver tiende observation foretaget med hhv. ECERS og ITERS beregnes en dobbelt-observation, hvor to observatører fra UCN sammen observerer i samme institution (krav om interrater-reliabilitet ifm. anvendelse af observationsværktøjet).

TABEL 6.1

Eksempler på udregning af omkostninger ved ECERS-observationer.

Observation foretaget i Aalborg Kommune	11.900,-
Køretidsestimat (Farstrup)	550,-
Observation foretaget i Odense Kommune	11.900,-
Køretidsestimat (Belling)	3.300,-
Overnatning og forplejning	1.250,-
Observation foretaget i Vordingborg Kommune	11.900,-
Køretidsestimat (Møn)	6.050,-
Overnatning og forplejning	1.250,-
Projektledelse og Projektkoordination v. fx 80 observationer	25.000,-
Samlet baseline og slutrapport pba. 80-100 observationer	138.000,-

Skemaet illustrerer således, at den samlede pris vil afhænge af antalet af observationer samt disses geografiske placering.

Alle priser i ovenstående er ekskl. moms og ekskl. statens høje km-takst. Kilometerteksten afregnes særskilt efter det eksakte antal kørte kilometer.

6.1.9 Tilpasning og/videreudvikling af redskabet

Er det juridisk muligt ift. rettighedshaver enten at:

1. Opdele redskabet og kun anvende dele af redskabet i en national kvalitetsundersøgelse?
2. Tilpasse redskabet, fx ved at tilføje spørgsmål/udsagn mv.?

Svar fra udviklere

Det vil ikke blive muligt at benytte de ophavsretsligt beskyttede måleredskaber i andet end deres helhed. Dvs. at hele måleredskabet i dets foreliggende og godkendte form skal anvendes, og at der ikke kan hverken fjernes eller tilføjes dele hertil. Eventuelt yderligere spørgsmål eller målinger må gennemføres selvstændigt og ikke indregnes i resultatet af ERS-materialerne.

6.2 ITERS-3

6.2.1 Forudsætninger og ressourceforbrug

Redskabet kræver særlig certificering. For at blive certificeret observatør skal man gennemgå flere dages træning, hvor man trænes i at score konsistent. Det indebærer, at man som minimum opnår 85 % overensstemmelse med scoringer, der er foretaget af en erfaren supervisor.

Der skal afsættes en sammenhængende blok på tre timer pr. gruppe til observation. Observationen skal finde sted i den tid, hvor der er flest børn til stede. Undtagelsesvis skal observatøren blive, hvis rutiner som fx bleskift og måltider ikke er blevet observeret. Derudover skal der påregnes tid til undersøgelse af grovmotoriske arealer, materialer osv. samt beregning af scoren.

6.2.2 It-understøttelse

Redskabet er p.t.. ikke it-understøttet.
Er der planer, om at redskabet skal it-understøttes?
Er det juridisk muligt, at EVA i samarbejde med en it-leverandør udvikler en it-understøttet version af redskabet?

Svar fra udviklere/forlag
Vi forventer at udgive it-understøttelse af måleredskaberne ECERS-3 og ITERS-3 i løbet af 2022. Om dette udelukkende bliver på Hogrefes egen onlineportal (til pædagogiske materialer), eller om der også kan udlånes rettigheder til en national it-løsning, afventer fortsat drøftelse med originalforlaget. Prisen på digital afvikling afventer ligeledes drøftelser med originalforlaget. Vi forventer dog, at det som minimum ikke bliver dyrere end at foretage måling med de nuværende, trykte materialer, og vi forventer også, at prisen vil kunne afhænge af det antal målinger, der bliver tale om i en eventuel national kvalitetsundersøgelse.

6.2.3 Licensforhold og anvendelse

Redskabet er omfattet af ophavsret. Hogrefe Psykologisk Forlag forhandler den danske version af redskabet, mens virksomheden Sprogin udbyder certificering af observatører.

6.2.4 Vejledning og retningslinjer

Redskabet indeholder en grundig vejledning i gennemførelse af observation og beregning af score, herunder et konkret eksempel på en beregning af en score. I redskabets vejledning understreges vigtigheden af, at observatøren påvirker miljøet så lidt som muligt under observationen, og vejledningen opstiller krav og råd til observatøren. I redskabets vejledning forholder man sig ikke til, hvorvidt forældre eller børn skal inddrages eller orienteres om observationen eller resultaterne.

6.2.5 Økonomi

Hvad vil det forventes at koste, hvis redskabet bruges til at gennemføre en national undersøgelse af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud? (ca. estimat –angiv gerne pr. observation).

Svar fra udvikler

Prisen for gennemførelse af en national undersøgelse af kvaliteten med redskabet ITERS-3 er den samme spris som ECERS-3.

6.2.6 Tilpasning og/videreudvikling af redskabet

Er det juridisk muligt ift. rettighedshaver enten at:

1. Opdele redskabet og kun anvende dele af redskabet i en national kvalitetsundersøgelse?
2. Tilpasse redskabet, fx ved at tilføje spørgsmål/udsagn mv.?

Svar fra udviklere

Det vil ikke blive muligt at benytte de ophavsretsligt beskyttede måleredskaber i andet end deres helhed. Dvs. at hele måleredskabet i dets foreliggende og godkendte form skal anvendes, og at der ikke kan hverken fjernes eller tilføjes dele hertil. Eventuelt yderligere spørgsmål eller målinger må gennemføres selvstændigt og ikke indregnes i resultatet af ERS-materialerne.

6.3 KIDS 2. reviderede udgave

6.3.1 Forudsætninger og ressourceforbrug

Redskabet kræver ikke særlig certificering. Udviklerne anbefaler dog, at man uddanner KIDS-konsulenter, som kan vejlede og supervisere øvrige brugere for at opnå høj grad af pålidelighed. Udviklerne understreger vigtigheden af, at redskabet kun anvendes, mens man observerer den givne situation. Det er for at sikre, at man måler de faktiske omgivelser og handlinger og ikke de pædagogiske intentioner. Observationen skal foretages hen over en hel dag og eksempelvis ikke kun om formiddagen. Det fremgår ikke, hvor lang tid der skal bruges på den efterfølgende udregning af scorer, men når vurderingsskemaerne besvares online, udregnes scorerne automatisk. Udviklerne bemærker, at vuggestue og børnehave kan vurderes separat.

6.3.2 Uddybning fra udviklere fremsendt til EVA

Observationstid

Der observeres hen over hele dagen, dvs. både om morgenen, i grupperummene, på legepladsen og i eftermiddagstimerne. Det er vigtigt, at observationerne finder sted over hele dagen og ikke kun fx om formiddagen. Dette for at få mulighed for at se de forskellige forløb, der kan være i en daginstitution over en dag, og for at få mulighed for at observere overgang fra hjem til institution og/eller omvendt. Observationer bør foregå på en almindelig dag, det vil sige en dag, der ligner hverdagen så meget som muligt.

Mens man observerer, scorer man KIDS direkte – på papir, PC eller iPad. Man kan også observere og krydse enkelte items af på KIDS-skemaet og senere overføre resultatet til onlinesystemet.

Licensforhold og anvendelse

Redskabet er omfattet af ophavsret. Dansk Psykologisk Forlag forhandler selve redskabet, inkl. it-understøttelse.

Vejledning

Redskabet indeholder en grundig vejledning til gennemførelse af observation og beregning af score. Redskabet indeholder også en særskilt vejledning til, når redskabet bruges ved det pædagogiske tilsyn. Det er valgfrit, om observationen gennemføres af en ekstern observatør, af daginstitutionens pædagogiske personale eller en kombination af de to.

Økonomi

Hvad vil det forventes at koste, hvis redskabet bruges til at gennemføre en national undersøgelse af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud? (ca. estimat –angiv gerne pr. observation).

Svar fra udviklere og forlag:

Med udgangspunkt i ovenstående beskrivelse af, hvordan observationer gribes an i KIDS, samt det anbefalede tidsforbrug, estimeres prisen pr. observation til 13.800 kr. Prisestimatet tager udgangspunkt i et set up med observation i knap 90 insttitutioner. Inkluderet i denne pris er:

- Syv timers observation over en hel dag i en daginstitution.
- Observationen foretages af en uddannet KIDS-konsulent (se nedenfor under Uddannelse og certificering).
- Scoring og vurdering af områderne: Fysiske omgivelser, Leg og aktivitet, Relationer, da disse tre områder er de mest grundlæggende for den pædagogiske kvalitet.
- Ud over de kvantitative score registreres og noteres kvalitative kommentarer til observationerne under hvert vurderingsområde.
- Integration og anvendelse af KIDS Online:
  - Alle observerede institutioner oprettes i KIDS Online med navn, adresse, postnr., by.
  - Alle observatører oprettes med brugeradgang til KIDS Online.
  - Alle scorer og kvalitative kommentarer registreres og indtastes i KIDS Online.
  - Den enkelte observations score opgøres automatisk i KIDS Online.
  - Der kan genereres en rapport for observationen i hver enkel daginstitution (genereres automatisk, når indtastning af resultaterne gemmes).
  - De samlede resultater af observationerne kan leveres/eksporteres som rådata (excel).
  - EVA og VIVE kan få adgang til KIDS Online og se undersøgelsens observationer og resultater – og har adgang til systemet i hele projektforløbet.
  - Yderligere brugeradgange for projektansvarlige kan gives.

Prisen er ekskl. moms, befordring og evt. overnatning.

Redskabet KIDS lægger op til, at observatøren bevæger sig rundt i hele institutionen og udregner en samlet score på baggrund af observationer foretaget på samtlige stuer i institutionen. Udviklerne og forlaget oplyser dog, at det i KIDS online er muligt at oprette fx to seperate undersøgelser pr. institution og dermed udregne en KIDS-score pr. stue. Denne tilpasning vil i udgangspunktet kunne gennemføres inden for samme prisestimat.

I estimatet er der indregnet en rullende uddannelse af fem ekstra observatører, så vi kan garantere at gennemføre samme antal observationer med uddannede KIDS-observatører. I forhold til observationerne betyder dette konkret, at Grethe Kragh-Müller og Charlotte Ringsmose vil være med ude at observere og score for at kvalitetssikre de nyuddannedes scoringer med KIDS.

Ved observation i omkring 90 institutioner fordelt på 56 kommuner vil der derfor ikke umiddelbart skulle afsættes yderligere økonomi til uddannelse af KIDS-observatører. Hvis der i stedet skal gennemføre observationer i to institututioner pr. kommune, dvs. 196 institutioner fordelt på 98 kommuner, vurderer vi, at der vil blive behov for yderligere fem uddannede KIDS-observatører, hvis undersøgelsen skal gennemføres inden for en tidsramme ca. 4-5 mdr. Den estimerede stykpris er den samme, da denne indeholder uddannelse af fem observatører. Dog vil der blive behov for en samlet uddannelsesdag estimeret til 30.000 kr. ekskl. moms. De primære ekstra omkostninger til den udvidede model vil være befordring og overnatning. Disse er dog eksklusive i vores prisestimat.

It-understøttelse

Til redskabet hører også en it-understøttet version, KIDS Online, som giver adgang til at udfylde og score vurderingsskemaerne digitalt og til udtræk af forskellige rapporter (individuel rapport, sammenligningsrapport og udviklingsrapport), der giver et overblik over resultaterne. Derudover er et særskilt modul til bl.a. kommunernes brug af KIDS i tilsynsopgaven under udvikling (KIDS Monitor). Dette forventes at være klar i løbet af 2021.

Vil det være muligt at bruge den online version til at gennemgøre en national kvalitetsundersøgelse?

Svar fra udviklere og forlag:
Til redskabet hører KIDS Online – et administrations- og scoringsprogram, der giver adgang til at udfylde og score vurderingsskemaerne digitalt og til generering af rapporter, der giver et samlet overblik over resultaterne. Systemet håndterer både de kvantitative scorer og de kvalitative kommentarer, som kan indskrives under hvert udviklingsområde.

I KIDS Online kan der i dag genereres tre typer rapporter:

- Individuel rapport – hver informant kan få en rapport over sin egen besvarelse (pædagog, leder, pædagogisk konsulent og ekstern evaluator).
- Sammenligningsrapport – her sammenholdes de forskellige informanttypers besvarelser.
- Udviklingsrapport – her kan man sammenligne undersøgelser over tid og se udvikling.

Desuden arbejdes der på udvikling af KIDS Monitor – et modul særligt egnet til kommunernes brug af KIDS i fx tilsynsopgaven (forventes sommer 2022). Her håndteres hele processen – fra oprettelse af daginstitutioner over udfyldelse og scoring af KIDS-vurderingsskemaer til udtræk af undersøgelsernes resultater. I KIDS Monitor vil man kunne få præsenteret sine resultater i forskellige diagrammer, som evt. vil kunne indgå i kommunale tilsynsrapporter. Udvikler har sendt et eksempel på Kommunal Tilsynsrapport fra Vesthimmerlands Kommune, hvor kommunens daginstitutioner er blevet observeret og evalueret med redskabet KIDS.

Tilpasning og/videreudvikling af redskabet

Er det juridisk muligt ift. rettighedshaver enten at:

1. Opdele redskabet og kun anvende dele af redskabet i en national kvalitetsundersøgelse?
2. Tilpasse redskabet, fx ved at tilføje spørgsmål/udsagn mv.?

Svar fra udviklere og forlag

Ad. a) Ja. Det vil være muligt at opdele redskabet i forhold til de enkelte vurderingsområder. Afhængigt af fokus for undersøgelsen kan man udvælge de relevante vurderingsområder. Dog skal man være opmærksom på, at hvis man ønsker en vurdering af den grundlæggende pædagogiske kvalitet i en institution, skal man anvende de tre overordnede vurderingsområder: Fysiske omgivelser, Leg og aktivitet, Relationer. De øvrige områder kan udvælges som enkelte fokusområder.

Ad. b) Man kan ikke tilføje spørgsmål eller udsagn til KIDS-vurderingsskemaerne, da de items, som indgår, er udvalgt, ift. hvad forskningen viser udgør pædagogisk kvalitet. Dertil vil det kræve systemmæssig tilpasning af KIDS Online at tilføre ekstra spørgsmål, og der vil skulle laves et særskilt modul til at håndtere en justeret version af KIDS-vurderingsskemaerne. Det vil dog altid være muligt at supplere en KIDS-vurdering med yderligere spørgsmål eller interview.

Øvrige bemærkninger fra udvikler/forlag

Uddannelse og certificering

Det kræver viden og indsigt at anvende KIDS-redskaberne korrekt, og derfor anbefaler vi altid, at man uddanner/certificerer nye brugere. Hvis en daginstitution eller kommune skal arbejde med KIDS, anbefaler vi, at fx lederen eller den pædagogiske konsulent certificeres som KIDS-konsulent. En certificeret KIDS-konsulent kan vejlede og supervisere andre i brugen af KIDS. Man kan dog ikke viderecertificere andre.

Ved implementeringsforløb eller forskningsprojekter i landets kommuner er der løbende blevet certificeret KIDS-brugere. Ud over disse interne KIDS-certificerede råder vi i dag over seks certificerede KIDS-konsulenter, som vil kunne varetage observationsopgaven i en national kvalitetsundersøgelse. Afhængigt af omfang og geografisk spredning kan der dog blive behov for at uddanne yderligere konsulenter. Nedenfor er KIDS Certificeringskurset beskrevet – herunder de uddannelses- og erfaringsmæssige krav, der stilles til både underviserne og deltagerne.

KIDS Certificeringskursus

På certificeringskurset får deltageren en grundig indføring i teorien og forskningen bag redskabet og bliver fortrolig med at anvende KIDS i praksis. Man lærer at anvende observation som metode til at vurdere den pædagogiske kvalitet, som den kommer til udtryk i de faktiske omgivelser og handlinger i hverdagen. På kurset kobles teorien med konkrete observationer i praksis, så man på et kvalificeret grundlag bliver i stand til at identificere de forhold i institutionen, der kan arbejdes med for at udvikle kvaliteten. På den baggrund lærer man, hvordan man scorer de enkelte items korrekt.

Kurset har et dobbeltsidet formål, hvor deltageren dels selv lærer at beherske redskabet i praksis og dels bliver klædt på til at vejlede og supervisere andre i brugen af KIDS.

Kurset strækker sig over to dage. På dag 1 får man viden om baggrunden, teorien og forskningen bag KIDS og grundig indføring i opbygningen af redskabet og de enkelte udviklingsområder. Dag 2 foregår i en udvalgt daginstitution med en-til-en oplæring fra en certificeret KIDS-konsulent. Her lærer man at anvende KIDS som observationsværktøj, indføres i brugen af scoringsskalaen og bliver fortrolig med, hvordan man scorer de enkelte items.

Målgruppe

Kurset er målrettet fagpersoner, som arbejder med pædagogisk udvikling eller udfører tilsynsrelaterede opgaver på dagtilbudsområdet, fx pædagogiske konsulenter i kommunerne eller ledere på flere niveauer i dagtilbuddene.

Forudsætning for deltagelse

Du skal have en relevant uddannelsesmæssig baggrund inden for pædagogik eller psykologi, fx pædagog eller cand.pæd.pscyh., samt praksiserfaring fra dagtilbudsområdet, enten på institutions- eller kommunalt niveau.

Underviserne

Underviserne er certificerede i KIDS. De har flere års erfaring med at arbejde med KIDS – både i forhold til observation og implementering af KIDS som evalueringsredskab i daginstitutioner og kommuner. Deres uddannelsesmæssige baggrund er typisk cand.pæd.psych., cand.psych. eller pædagog koblet med en akademisk uddannelse som cand.pæd.pæd.psyk.

6.4 LSP-kortlægning

6.4.1 Forudsætninger og ressourceforbrug

Redskabets forskellige informantgrupper udfylder hver især et digitalt spørgeskema. Der kræves ikke særlige forudsætninger for at udfylde spørgeskemaet. Tidspunktet for udfyldelse af spørgeskemaet aftales i en samarbejdsaftale mellem kommunen og LSP, Institut for Kultur og Læring ved Aalborg Universitet. Der skal udformes en databehandleraftale mellem Aalborg Universitet og deltagende databehandlere. I samarbejdsaftalen beskrives samarbejdet mellem forskning og praksis, herunder hjælp, som forskerne kan tilbyde i forbindelse med tolkning og forståelse af resultaterne.
Adgang til kortlægningen vil fremgå af den aktuelle samarbejdsaftale.

Udviklerne oplyser, at det tager mellem 5-15 minutter at anvende redskabet, alt afhængig af hvilken informant som udfylder spørgeskemaet.

6.4.2 Licensforhold og anvendelse

Der skal indgås en aftale med Aalborg Universitet. Aftalen skal indeholde mindst to kortlægninger, der kan suppleres med analyse af resultater og forskningsrapporter. Der kan tilbydes forskningsinformeret og datastøttet kompetenceudviklingsforløb for det pædagogiske personale og dagtilbuddenes ledelser, knyttet til resultaterne fra kortlægningerne.

6.4.3 Vejledning

Som en del af redskabet har de forskellige informantgrupper adgang til vejledninger omkring gennemførelse, herunder hvordan det pædagogiske personale kan støtte det enkelte 4-6-årige barn med besvarelse af spørgsmålene. Der er også udarbejdet et dokument til forvaltningens og

dagtilbuddets ledelse, som indeholder informationer om redskabets forskningsmetode. Derudover findes en vejledning til, hvordan man får vist resultaterne, samt hvordan man kan analysere og fortolke data efterfølgende. Her præsenteres forskellige statistiske begreber og forslag til pædagogiske analyser, der kan foretages efter indsamlingen af data. Det beskrives blandt andet, hvordan man kan tilgå data, som repræsenterer svarene på de enkelte spørgsmål såvel som sammenfattende indeks. Sådanne indeks omfatter fx den aktuelle børnegruppes: 1) oplevede trivsel, 2) holistiske udvikling, 3) indbyrdes relationer, 4) relationer til personalet, 5) kendskab til tal, bogstaver, små lydrette ord og geometriske figurer, 6) erfaringer med æstetiske aktiviteter såsom maling, tegning, sang og musik samt 7) andre aktiviteter såsom højtlæsning og samtaler om tal og bogstaver. Der er desuden et kort afsnit om etik og brugen af børn som informanter. Udviklerne bemærker, at de har tilstræbt en legepræget spørgeskemaundersøgelse i den del af kortlægningen, der er målrettet børnene. Spørgsmålene læses op med en menneskelig stemme, og der er illustrationer, farver og lyde i spørgeskemaet. Det er tilstræbt, at spørgsmålene er letforståelige, og at der ikke er rigtige eller forkerte svar. I vejledningen fremgår også et afsnit om, hvilke overvejelser man bør gøre sig i forhold til inddragelsen af forældre, herunder hvilke af og hvordan resultaterne præsenteres for forældrene. Der er ligeledes et afsnit om overvejelser, ift. hvordan pædagogiske personale skal inddrages i analysearbejdet og de efterfølgende beslutninger om eventuelle pædagogiske tiltag, samt forslag til, hvordan kortlægningsresultaterne kan omsættes til ny praksis.

6.4.4 Økonomi

Hvad vil det forventes at koste, hvis redskabet bruges til at gennemføre en national undersøgelse af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud? (ca. estimat –angiv gerne pr. observation).

Svar fra udvikler

Aalborg Universitets tilbud på deltagelse i en national kvalitetsundersøgelse omfatter og indeholder følgende aktiviteter:

Kvalitetssikring og validering af data	Dataanalyse og dialog
Forberedelse og dialog med kommuner, EVA og VIVE samt Conexus [15] Tilpasning og udvikling af ny kortlægning Kvalitetssikring af portalen Test, afprøvning og support før, under og efter gennemførelsen af kortlægning	Medvirken ved dataanalyser som grundlag for afrapportering til kommunerne Dialog med kommuner og institutioner om analysearbejdet Medvirkning til dataanalyse og rapporttekst til kommunerne Medvirke ved præsentation af resultater på seminar/konferencer

15 Conexus er leverandør af LSP's tekniske kortlægningsportal. Se www.conexus.no.

Prisestimat:

Kortlægning i 91 institutioner fordelt på 56 kommuner	Kortlægning i 196 institutioner fordelt på 98 kommuner
147 matrikler [16] Pris pr. matrikel: ca. 29.000 kr. ekskl. moms Samlet pris: 4,3 mio. ekskl. moms	294 matrikler [17] Pris pr. matrikel: ca. 27.000 kr. ekskl. moms Samlet pris: 7,9 mio. ekskl. moms

Estimatet er fastlagt ud fra AAU's nuværende viden og forudsætter, at AAU indgår med en forskningsdel/-interesse, dvs. har adgang til de indsamlede data og kan anvende disse til forskning.

Derudover er estimatet forbundet med en række økonomiske usikkerheder. Den primære årsag hertil er, at den modtagne pris fra Conexus på opsætning, udvikling og vedligeholdelse af den tekniske administrationsportal er forbundet med stor usikkerhed, jf. at Conexus ud fra de angivne oplysninger desværre ikke har kunnet give en konkret pris, men kun et meget overordnet prisestimat (inden for et prisinterval). Der er således en række forhold af teknisk og faglig karakter, som skal afklares nærmere, inden en mere præcis pris vil kunne angives.

Det angivne estimat skal derfor ses som det bedste bud på nuværende tidspunkt – ud fra nuværende viden.

De faglige, vidensmæssige og erfaringsmæssige forudsætninger for at kunne deltage i kortlægningsprojektet er eksisterende, idet professorerne Thomas Nordahl og Charlotte Ringsmose vil deltage sammen med lektor Line Skov Hansen, seniorrådgiver Ole Hansen og kontorfuldmægtig Annemette Helligsø, alle fra Institut for Kultur og Læring ved Aalborg Universitet med mange års erfaring fra området.

Aalborg Universitet forudsætter, at LSP får en aktie i forskningsdelen af pilotprojektet, at Institut for Kultur og Læring deltager med løsning af forskningsopgaver, og at instituttet dermed har adgang til de data, der indsamles.

Der udarbejdes forskningsinformerede vejledninger, der vil understøtte de deltagende praktikere fra dagtilbuddene i at kunne læse og forstå egne resultater, som de bliver udtrykt i resultatportalen.

6.4.5 It-understøttelse

Vil det være muligt at bruge den online version til at gennemgøre en national kvalitetsundersøgelse?

Svar fra udviklere:

Ja.

16 Kortlægningens system udregner i matrikler. En kommune udgør en matrikel, og derudover udgør hver institution en matrikel. Derfor er er der her udregnet pris for 147 matrikler (91+56). En kommune udgør en særskilt matrikel, da kommunen får adgang til data fra alle kommunens institutioner.

17 Kortlægningens system udregner i matrikler. En kommune udgør en matrikel, og derudover udgør hver institution en matrikel. Derfor er er der her udregnet pris for 294 matrikler (196+98). En kommune udgør en særskilt matrikel, da kommunen får adgang til data fra alle kommunens institutioner.

6.4.6 Tilpasning og/videreudvikling af redskabet

Er det juridisk muligt ift. rettighedshaver enten at:

1. Opdele redskabet og kun anvende dele af redskabet i en national kvalitetsundersøgelse?
2. Tilpasse redskabet, fx ved at tilføje spørgsmål/udsagn mv.?

Svar fra udviklere:
Det er ikke muligt at opdele redskabet. Redskabet et sammenhængende system.
Det er fuldt muligt at tilføje nye områder, fokusområder, spørgsmål m.m. Tilpasning skal gennemføres i samarbejde med Aalborg Universitet. Tid brugt på evt. tilpasninger mv. faktureres.

6.5 SSTEW

6.5.1 Forudsætninger og ressourceforbrug

Redskabet kræver ikke særlig certificering. Udviklerne anbefaler dog kraftigt, at observatøren gennemfører et kursus i redskabet inden brug for at opnå en høj grad af pålidelighed. Udviklerne anbefaler også, at observatøren har god grundlæggende viden om småbørnspædagogik, praksis, kulturel forståelse samt viden om barnets udvikling og bemærker, at det kræver højt forståelsesniveau at bruge skalaen ift. indhold og ift. at forstå det observerede.

Selve observationen skal foretages over tre-fire timer i træk pr. gruppe af børn. Derudover skal der påregnes tid til samtale med personalet, læsning af dokumentation osv. samt beregning af scoren. Det anbefales, at redskabet bruges sammen med relevante ERS-redskaber, og derfor skal der påregnes tre-fire timer yderligere til observation med dette redskab.

6.5.2 It-understøttelse

Redskabet er ikke it-understøttet.

6.5.3 Licensforhold og anvendelse

Redskabet er omfattet af ophavsret og forhandles af Dafolo.

6.5.4 Vejledning og retningslinjer

Redskabet indeholder en grundig vejledning i gennemførelse af observation og beregning af score. I redskabets vejledning understreges vigtigheden af, at observatøren påvirker miljøet så lidt som muligt under observationen, og vejledningen opstiller krav og råd til observatøren. I redskabets vejledning forholder man sig ikke til, hvorvidt forældre eller børn skal inddrages eller orienteres om observationen eller resultaterne.

6.5.5 Økonomi

Hvad vil det forventes at koste, hvis redskabet bruges til at gennemføre en national undersøgelse af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud? (ca. estimat –angiv gerne pr. observation).

Svar fra forlag

Brugen af redskabet er ikke afhængigt af en certificering. Men forfatterne anbefaler kraftigt, at bedømmerne gennemgår et uddannelsesforløb forud for brugen. Ellers handler økonomien umiddelbart primært om tid og om at erhverve sig materialet.

6.5.6 It-understøttelse

Er der planer, om at redskabet skal it-understøttes?
Er det juridisk muligt, at EVA i samarbejde med en it-leverandør udvikler en it-understøttet version af redskabet?

Svar fra forlag

Vi har tidligere haft en digital løsning til understøttelse af brugen af SSTEW. Det vil vi kunne arbejde videre med, hvis behovet opstår. Juridisk kan det godt lade sig gøre, at EVA samarbejder med en aktør om yderligere udvikling af et digitalt redskab dertil. Betingelserne skal blot afklares med forlag og forfattere.

6.5.7 Tilpasning og/videreudvikling af redskabet

Er det juridisk muligt ift. rettighedshaver enten at:

1. Opdele redskabet og kun anvende dele af redskabet i en national kvalitetsundersøgelse?
2. Tilpasse redskabet, fx ved at tilføje spørgsmål/udsagn mv.?

Svar fra forlag

Hvis der er brug for flere detaljer angående brugen af redskabet, evt. uddannelse af bedømmere, så skal Denise Kingston, som repræsentant for forfatterne, kontaktes. Hun laver også oplæringskurser i SSTEW-skalaen.

7 Oversigt over redskaber til måling på børneniveau

Herunder ses en oversigt over redskaber, der måler på børneniveau, dvs. som kan bruges til at måle det enkelte barns udvikling på en række forskellige områder. Dette i modsætning til de hidtil gennemgåede redkaber, som måler kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Oversigten stammer fra EVA's håndbog *Måleredskaber i dagtilbud* (EVA, 2021), hvor man også kan læse mere i dybden om de inkluderede redskaber.

TABEL 7.1

Samlet oversigt over redskaber til måling på børneniveau

I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Ikke dokumenteret

Ja	Delvist	Nej

Måleområde	Redskab	Målgruppe	Gennem-sigtigt	Pålidelighed dokumenteret	Gyldighed dokumenteret
Generel udvikling	Alle Med	Børn i alle former for dagtilbud, 1-6 år	Ja	I nogen grad	I nogen grad
	Dansk pædagogisk udviklingsbeskrivelse – 0 til 6 år (3. udgave)	Børn i alle former for dagtilbud, 0-6 år	Ja	Ikke dokumenteret	I mindre grad
	Dialog (Rambøll)	Børn i alle former for dagtilbud, 0-6 år	Delvist	I mindre grad	Ikke dokumenteret
	Ressourcevurdering (Rambøll)	Børn/unge i sundhedsplejen, dagtilbud og skole, 0-15 år	Delvist	I mindre grad	Ikke dokumenteret
	Skoleparathedsundersøgelse (SPU)	Børn i 0. klasse og alle former for dagtilbud, 5-6 år	Delvist	I mindre grad	I nogen grad
Sansemotorisk udvikling	Rambøll Motorik	Børn i alle former for dagtilbud, 0-6 år	Delvist	I mindre grad	Ikke dokumenteret

Måleområde	Redskab	Målgruppe	Gennemsigtigt	Pålidelighed dokumenteret	Gyldighed dokumenteret
	TrasMo	Børn i alle former for dagtilbud, 2-6 år	Ja	I mindre grad	I nogen grad
Socioemotionel udvikling	Farvel og Goddag	Børn i daginstitution, 5-6 år	Delvist	Ikke dokumenteret	Ikke dokumenteret
	Rambøll Alsidig Udvikling	Børn i alle former for dagtilbud, 0-6 år	Delvist	I mindre grad	Ikke dokumenteret
	Relationsanalyse	Børn i alle former for dagtilbud, 3-6 år	Nej	Ikke dokumenteret	Ikke dokumenteret
	SEAM	Børn i alle former for dagtilbud i alderen 0-5 ½ år (skolestart).	Ja	I nogen grad	I nogen grad
Begyndende matematisk opmærksomhed	MIO: Matematikken, Individet, Omgivelserne	Børn i alle former for dagtilbud, 2-5 år	Ja	I høj grad	I høj grad
Sproglig udvikling	CDI-Sprogvurdering	Børn i vuggestue og dagpleje, 18-34 måneder	Ja	I nogen grad	I nogen grad
	Sprogtrappen	Børn i alle former for dagtilbud, 0-6 år	Delvist	Ikke dokumenteret	Ikke dokumenteret
	Sprogvurdering 2 år	Børn i vuggestue og dagpleje, 22-34 måneder	Ja	I mindre grad	I mindre grad
	Sprogvurdering 3-6	Børn i daginstitution, 3-6 år	Ja	I nogen grad	I nogen grad
	TRAS	Børn i alle former for dagtilbud, 2-5 år	Ja	I mindre grad	I nogen grad

Appendiks A – Litteraturliste

Clifford, R. M., Yazejiana, N., Cryer, D., & Harms, T. (2020). Forty years of measuring quality with the Environment Rating Scales. *Early Childhood Research Quarterly*, 51, 164–166.

LSP-kortlægning (https://xn--kortlgning-h6a.lsp.aau.dk/Dagtilbud).

Harms, T., Clifford, R. M., & Cryer, D. (2015). *ECERS-3. Børnemiljøvurderingsskala. Early Childhood Environment Rating Scale®, Third Edition*. 3. reviderede udgave. Virum: Hogrefe Psykologisk Forlag.

Harms, T., Clifford, R. M. Cryer, D., & Yazejian N. (2019). *ITERS-3. Småbørnsmiljøvurderingsskala 3.* Udg. Infant/Toddler Environment Rating Scale®, Third Edition. Virum: Hogrefe Psykologisk Forlag.

Ringsmose, C., & Kragh-Müller, G. (2020). *KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner*, 2. udgave. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Siraj, I., Kingston, D., & Melhuish, E. C. (2018). *SSTEW-skala til vurdering af kvalitet i pædagogisk praksis med de 2-5-årige – vedvarende fælles tænkning og følelsesmæssig trivsel.* København: Dafolo.

Vurdering af udvalgte redskaber

© 2022 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-610-4

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk